

Venhomaa Sini

SATAKUNNAN ALUEEN NUORET SOVITTELUSSA –
SOVITTELIJOIDEN OPAS ASIAKASTYÖN APUNA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
2009

SATAKUNNAN ALUEEN NUORET SOVITTELUSSA – SOVITTELIJOIDEN OPAS ASIAKASTYÖN APUNA

Venhomaa, Sini
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2009
Ohjaaja: Ruusunen, Tuula
YKL: 33.6
Sivumäärä: 36

Asiasanat: sovittelu, vapaaehtoistyö, nuoret, rikollisuus

Tämän opinnäytetyön aiheena oli luoda Satakunnan sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille opas, joka tukee heidän työtään sovittelutilanteissa ja tietojaan sovittelutoiminnasta yleisesti. Oppaan tarkoituksena oli myös yhtenäistää sovittelijoiden käytäntöjä sovittelutilanteissa sekä parantaa sovitteluiden laatua. Työn tilaajana toimi Satakunnan sovittelutoimisto. Vapaaehtoisia sovittelijoita Satakunnassa oli työn tekohetkellä 66, ja tarkoituksena oli toimittaa kopio oppaasta näille jokaiselle.

Opinnäytetyössä korostettiin vapaaehtoisten sovittelijoiden lisäksi alaikäisten nuorten osallisuutta sovittelutoimintaan sekä heidän kohtaamistaan sovittelussa. Näkökulma nuorista sovittelun asiakkaina otettiin tarkasteltavaksi opinnäytetyön tekijän omien sovittelukokemusten myötä nousseen kiinnostuksen vuoksi sekä sovittelun nuorille tarjoaman tärkeyden ja hyödyllisyyden perusteella.

Sovittelijoille suunnattu opas toteutettiin Satakunnan sovittelutoimiston näkemysten mukaisesti. Oppaan teossa otettiin huomioon myös vapaaehtoisten sovittelijoiden oppaan sisältöä koskevat toiveet. Oppaan sisältöön kirjattiin menetelmiä nuorten sekä muiden asiakkaiden kohtaamista ajatellen. Opas sisältää myös muuta sovittelijoille tarpeellista materiaalia, jota voidaan käyttää sovittelutilanteeseen valmistaututtaessa, itse sovittelutilanteessa sekä sen jälkeen. Oppaan sisällön suunnittelussa sekä muotoilussa kiinnitettiin erityisesti huomiota helppolukuisuuteen sekä tiiviiseen, ymmärrettävään ja nopeasti luettavissa olevaan sisältöön.

Raportissa tuotiin keskeisesti esiin oppaan tekemiseen liittyviä asioita sekä hyötyjä käyttäjille ja sitä kautta sovittelutoiminnan asiakkaille, erityisesti nuorille. Raportissa kerrottiin myös sovittelutoiminnasta sekä sen hyödyllisyydestä yleisesti ja tutustuttiin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaan ja tehtäviin. Näiden lisäksi raportissa perehdyttiin alaikäisiin sovittelun asiakkaisiin ja tarkasteltiin heihin liittyviä tilastotietoja Satakunnan alueelta.

SATAKUNTA AREA YOUTH MEDIATION - HANDBOOK FOR MEDIATORS TO HELP THE WORK WITH CLIENTS

Venhomaa, Sini

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services Studies

Joulukuu 2009

Supervisor: Ruusunen, Tuula

PLC: 33.6

Number of pages: 36

Key words: mediation, voluntary work, the young, criminality

The purpose of this thesis was to create a handbook for Satakunta mediation offices voluntary mediators. The handbook was made to support voluntary mediators in their work as a mediator and knowledge about victim-offender mediation in general. The aim of the handbook was to raise the conformity of mediation practices and enhance the quality of mediations. The subscriber of this handbook was Satakunta mediation office. There were 66 voluntary mediators in Satakunta when the handbook was made. All mediators were going to get the copy of the handbook.

The participation of voluntary mediators and youth under 18 years old in mediation and their encountering was underlined in this thesis. Other important focus was to bring out mediators' tasks. The interest in focusing the young persons as clients in mediation was based on authors own experiences in mediation. The author was also interested in the value of mediation as a method of educating the young offenders.

A folder directed to mediators was produced according to the principles of the Satakunta mediation office. Voluntary mediators' wishes were also noticed while writing the handbook. The handbook was made to contain some methods how to confront the clients, especially young ones. It was also made to contain materials that a mediator is able to use before, during and after the mediation. Handbooks formulation was planned in the way that content would be easy to read and understand. The compact form was considered as an important factor.

In this report there was told some benefits that the handbook gives to the mediators and also to the clients, especially young ones. There were also some mentions about mediation and its benefits in general. Voluntary mediators' activities and tasks in the mediation process were told in the context of the report. The report provides some information and statistics about under 18 years old young clients in mediation in Satakunta area.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	SOVITTELUTOIMINTA.....	6
2.1	Sovittelutoiminnan historiaa	6
2.2	Sovittelulaki	7
2.3	Sovittelutoiminnan pääkohdat	8
2.4	Sovittelun hyöty.....	9
2.4.1	Vuorovaikutusprosessi	10
2.4.2	Sovittelun hyöty nuorille rikoksentekijöille.....	10
2.5	Sovittelutoimisto.....	11
2.5.1	Sovittelutoimistojen perustaminen ja toiminnan ohjaus	11
2.5.2	Satakunnan sovittelutoimisto	12
2.5.3	Sovittelutoimiston sekä sovittelun ohjaajien tehtävät	13
3	SOVITTELIJA SOVITTELUN MAHDOLLISTAJANA.....	14
3.1	Vapaaehtoinen sovittelija	14
3.2	Satakunnan alueen sovittelijat	15
3.3	Sovittelijan tehtävät ja työskentely	16
4	SOVITTELUN ASIAKKAAT	18
4.1	Sovitteluun osallistumisen ehdot	18
4.2	Nuori asianomistaja	18
4.3	Nuori rikoksentekijä	19
4.4	Tilastoa nuorten sovitteluista Satakunnan alueella.....	19
4.4.1	Asianomistajat.....	20
4.4.2	Epäilty	21
5	NUORTEN SOVITTELUIDEN ERITYISPIIRTEITÄ.....	22
5.1	Sovittelutilanteet	22
5.2	Sopimuksen laadinta.....	23
5.3	Nuorten sovittelut sovittelijan näkökulmasta.....	23
6	VAPAAEHTOISTEN SOVITTELIJOIDEN OPAS	24
6.1	Oppaan tarkoitus ja tavoitteet	24
6.2	Sisältö ja raja	26
6.3	Tekeminen prosessina	27
6.4	Käyttö ja hyöty.....	30
7	POHDINTA	32
	LÄHTEET	35
	LIITTEET (Liite 4 Sovittelijoiden opas)	

1 JOHDANTO

Satakunnan sovittelutoimistolta annetun tilauksen pohjalta suunnittelin vapaaehtoisille sovittelijoille oppaan, jonka tarkoituksena on antaa tukea ja ohjeistusta sovittelutilanteisiin ja niihin valmistautumiseen. Sovitteluun liittyvää materiaalia ja ohjeistusta, etenkin sovittelijoille suoraan suunnattuna on olemassa melko vähän. Sovittelutoiminta ja sen palvelurakenne ovat yleisesti ottaen vielä hyvin nuoria yhteiskunnallisella tasolla ja tämän vuoksi ihmisten tietous asiasta on melko vähäistä. Näiden edellä mainittujen tekijöiden vuoksi vapaaehtoisille sovittelijoille suunnatulla oppaalla on tarvetta.

Suuri osa sovittelun asiakkaista on lapsia ja nuoria. Yleisesti on arvioitu, että juuri tämä kohderyhmä hyötyy eniten rikos- ja riita-asioiden sovittelusta. Nuorten rikoksentehtävien sovitteluissa pääpainona on kasvatuksellisuus. Sovittelun ansioista nuorten on mahdollista kohdata asian toinen osapuoli ja ottaa vastuu omista teoistaan. Tämän vuoksi olen työssäni vapaaehtoisten sovittelijoiden lisäksi tar kastellut alaikäisten lasten ja nuorten osallistumista sovittelutoimintaan.

Oppaan on tarkoituksena toimia osana sovittelijoiden käytännön työtä ja näin ollen helpottaa sekä yhtenäistää sovittelijoiden tapoja ja menetelmiä sovittelutilanteissa työskentelemisen suhteen. Tätä kautta oppaan hyöty kohdistuu myös sovittelun asiakkaisiin. Opas on sisällöltään suunniteltu Satakunnan vapaaehtoisille sovittelijoille yleispäteväksi kaikkiin sovittelutilanteisiin soveltuvaksi tietolähteeksi ja avuksi.

Tähän raporttiin olen koonnut tietoa sovittelutoiminnasta, sovittelijoista sekä sovittelun asiakkaista. Olen myös kerännyt tilastoa Satakunnan alueen sovitteluista luodakseni lukijalle riittävän tarkan kuvan sovittelutoiminnasta sekä sen asiakaskunnasta, erityisesti nuorista asiakkaista ja vapaaehtoisten sovittelijoiden työstä. Kerron oppaani käyttötarkoituksesta sekä kuvailen sen valmistumisprosessia ja

pohdin myös tähän prosessiin liittyviä omia oppimiskokemuksia. Olen raportissani tarkastellut myös sovittelijoiden oppaan käyttöä sekä seuranta- ja päivitystä tulevaisuutta ajatellen.

2 SOVITTELUTOIMINTA

2.1 Sovittelutoiminnan historiaa

Nykymuotoisen sovittelutoiminnan juuret ovat 1970-luvun alun Yhdysvalloissa, josta sovittelun idea levisi hiljalleen myös muihin maihin. Suomalainen sovittelu-toiminta pohjautuu norjalaisen Nils Christien sekä hollantilaisen Louk Hulsmanin ajatuksiin sekä kritiikkiin rikosoikeusjärjestelmän puutteellisuutta ja persoonatto-muutta kohtaan. (Järvinen 1993, 29, 32–33.)

Restoratiivinen oikeusajattelu toteutuu suomessa rikos- ja eräiden riita-asioden sovitteluna. Nils Christietä voidaan pitää restoratiivisen oikeusajattelun yhtenä suurimmista vaikuttajista. Restoratiivisella oikeudella tarkoitetaan konfliktinratkaisun sekä ihmisten tunteet huomioon ottavaa oikeutta, jossa rikosprosessin läpi-käynti on tärkeämpää kuin ratkaisu. Restoratiivinen oikeus on prosessi, jossa ri-koksen osapuolet yhdessä pyrkivät ratkaisuun rikoksesta aiheutuneiden haittojen vähentämiseksi ja ovat avoimessa vuorovaikutuksessa keskenään. (Elonheimo, 2002.)

Restoratiivisen oikeuden peruseriaate on oikeudenloukkauksen korjaaminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Perinteisessä oikeudessa ei kannusteta ot-tamaan vastuuta. Restoratiivisen oikeuden periaatteena on myös vastuunotto ja sen tuoma moraalinen kärsimys. Restoratiivinen ajattelumalli pyrkii ennen kaik-kea korjaamaan rikoksesta aiheutuneet vahingot rikoksen asianosaisten kannalta sekä myös yhteiskunnallisella tasolla. (Elonheimo, 2002.)

Rikosten sovittelu on alkanut Suomessa vuonna 1983, jolloin aloitettiin sovittelutoiminta Vantaalla järjestettynä kokeilu ja – tutkimustoimintana. Sovittelutoiminnan kehityksen kannalta keskeisessä asemassa ovat olleet erilaiset työryhmät, jotka ovat koostuneet muun muassa erilaisista asiantuntijatahoista. 1980-luvun puolivälin jälkeen sovittelutoiminta laajeni hiljalleen osaksi suurten kaupunkien toimintarakennetta. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus Stakes (nyk. Terveystieteiden tutkimuskeskus, THL) ovat olleet alusta lähtien kehittämässä sovittelutoimintaa. (Iivari 2007, 9-11.)

Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) aluksi sovittelua käytettiin työmenetelmänä lähinnä nuorten rikoksentekijöiden kanssa. Ensisijaisena tavoitteena oli kehittää nuorten lainrikkojien vastuuntuntoa. Sosiaaliset ja kasvatukselliset tavoitteet olivatkin siis tärkeitä rikosoikeudellisten tavoitteiden rinnalla. Tavoitteina oli ennaltaehkäistä alkavaa rikoskierrettä ja ehkäistä sen seurauksena usein syntyviä yksilö-, perhe- ja yhteisötason ongelmia.

Keskeistä sovittelussa oli Katja Vaahteran mukaan tekijän ja teon kohteeksi joutuneen henkilökohtainen kohtaaminen ja vuorovaikutuksen syntyminen, mitä rikosasioita muutoin käsiteltäessä harvoin tapahtuu. Tämä perusperiaate on edelleenkin sovittelun eettinen kulmakivi. Nykyisin sovittelu on mahdollista myös muillekin kuin ainoastaan nuorille rikoksen ja riita-asioiden osapuolille. Sovittelun laajentuessa yleiseksi palveluksi, on se tuonut mukanaan uudenlaisen seuraamuksen rikosprosessiin.

2.2 Sovittelulaki

Tammikuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2006 astui voimaan laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. Tämän seurauksena sovittelutoiminta on laajentunut koko maatamme kattavaksi toiminnaksi. Sovittelupalvelun tulee olla asiakkaiden saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Sovittelussa käsitellään pääasiallisesti erilaisia rikosasioita sekä riita-asioita, jotka ovat laadultaan sekä vaatimuksiltaan vähäisiä. (Sovittelulaki 1015/2005; Iivari 2007, 15.)

Sovittelulaki määrää sovittelutoimiston tehtävistä ja sovittelumenettelystä sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden toiminnasta ja osallisuudesta. Lain mukaan sovittelu ei ole avoin tilaisuus yleisölle. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta säädettiin yhtenäistämään sovittelun käytäntöjä, tarjoamaan palvelua koko valtakunnan laajuisesti sekä turvaamaan palvelun laatua. (Sovittelulaki 1015/2005; Iivari 2007, 15–16.)

2.3 Sovittelutoiminnan pääkohdat

Sovittelu on rikosprosessin vaihtoehtoinen sekä täydentävä menettely, jonka ansiosta rikoksen uhrilla ja rikoksen epäillyllä on mahdollisuus kohdata toisensa ja käsitellä kyseessä olevaa asiaa sekä siihen liittyviä korvausvaatimuksia tai anteeksipyyntöjä. Onnistuneella sovittelulla voidaan korvata oikeudenkäynti osittain tai jopa kokonaan.

Sovittelun tarkoituksena on lyhentää rikokseen liittyviä käsittelyaikoja sekä itse sovittelutilanteessa pyrkiä käsittelemään ja purkamaan asianosaisten kokemia tunteita ja turhautumia. Rikoksen osapuolilla on mahdollisuus vaikuttaa asian kulkuun ja käsittelytapaan. Tämä saattaa auttaa ihmisiä ymmärtämään paremmin toisiaan ja tapahtunutta. Sovittelun tarkoituksena on myös tuoda inhimillisempi lähestymistapa rikos- ja riita-asioiden käsittelyyn. Sovittelutoiminnan tavoitteena on hillitä rikollisuutta sekä saada aikaan sovinnollisempi ilmapiiri yhteiskuntamme jäsenten keskuudessa. (Iivari 2007, 19, 23.)

Sovittelutoiminta pohjautuu ratkaisukeskeiseen lähestymistapaan, jossa pääasiana on rikoksen- tai riita-asioiden osapuolten kohtaaminen ja heidän välillään tapahtuneen asian läpikäynti ja sen mahdollinen korjaaminen. Sovittelussa ei jaeta rangaistuksia, mutta kaikista asiaan liittyvistä korvausasioista keskustellaan ja pyritään pääsemään kaikkia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Sovittelu on asiakkaille täysin vapaaehtoista, maksutonta sekä luottamuksellista palvelua. Asiakkaalla on oikeus perua suostumuksensa sovitteluun milloin tahansa. Sovittelijoiden tehtävänä on kohdata sovittelun asiakkaat sovittelutilanteessa sekä puolueettomasti

johdatella asiakkaiden välistä keskustelua. Sovittelutoimistojen sovittelijat ovat koulutettuja vapaaehtoistyöntekijöitä. (Sovittelulaki 1015/2005 1-2 §, 17 §; Iivari 2007, 19, 26.)

Onnistuneen sovittelun lopuksi kirjataan sopimus kyseessä olevasta asiasta, jonka asiakkaat hyväksyvät ja toteavat oikeaksi allekirjoituksellaan. Sopimuksen kopiot lähetetään tiedoksi poliisiviranomaiselle sekä tarvittaessa myös syyttäjälle, jotka päättävät asian käsittelyn jatkotoimenpiteistä. Mikäli sovittelussa ei päästä sopimukseen, sovittelutoiminnan vastuuhenkilön tehtävänä on tehdä päätös sovittelun keskeyttämisestä. (Sovittelulaki 1015/2005, 16–17 §, 19 §; Iivari 2007, 17.)

2.4 Sovittelun hyöty

Rikoksen uhrin henkisen selviytymisen kannalta erityisen tärkeää on asiakkaiden keskinäinen kohtaaminen ja asiasta keskustelu. Sovittelu auttaa myös epäiltyä ymmärtämään uhrin tuntemuksia ja helpottaa vastuunottoa tilanteesta. Sovittelun avulla rikoksen uhrilla on mahdollisuus saada tapahtuneesta rikoksesta hyvitys, jonka asianosaiset sopivat yhdessä. Hyvityksenä voi olla rahakorvaus, anteeksi-
pyyntö, käyttäytymislupaus tai työkorvaus, joka määritellään tapauskohtaisesti sovittelusopimuksessa. (Iivari 2007, 19, 48.)

Sovittelussa ristiriitatilanteiden selvittely ratkaisukeskeisen lähestymistavan avulla hyödyttää rikoksen tai riidan kaikkia osapuolia. Hyöty näkyy ymmärryksenä toista osapuolta sekä tapahtunutta kohtaan. Sovittelun tarkoituksena on, että sovittelun osapuolten kohtaaminen tulevaisuudessa voi tapahtua asiallisissa merkeissä ilman, että kumpikaan kantaa kaunaa tapahtuneesta. (Iivari 2007, 20–21.)

Asianomistajarikoksissa saavutettu sovinto päättää asian käsittelyn. Mikäli virallisen syytteen alainen asia on sovittelussa saatu sovittua, voidaan tämä sovinto huomioida syyteharkinnassa ja rangaistusta tuomittaessa. Sovittelun hyöty virallisen syytteen alaisia rikoksia soviteltaessa on se, että parhaassa tapauksessa rangaistus voi olla lievempi tai syytettyä ei nosteta lainkaan. Muut viranomaiset päättävät kuitenkin asian jatkosta eikä sovittelussa saavutetulla sopimuksella aina kat-

sota olevan merkitystä asian jatkokäsittelyssä (Iivari 2007, 19–20; Porin kaupungin www-sivut 2009.)

2.4.1 Vuorovaikutusprosessi

Sovittelun hyötynä voidaan nähdä sovittelutilanteen vuorovaikutusprosessi, jossa rikoksen osapuolet saavat kohdata toisensa. Osapuolten on tarkoitus päästä yhteisymmärrykseen käsiteltävistä asioista ja korvauksista ja näin ollen he ovat ensisijaisesti vastuussa sovittelussa syntyvistä ratkaisuista. Osapuolten välinen kommunikointi ja mielipiteiden vaihto vaikuttavat kaikkiin läsnäolijoihin jollakin tavalla. (Iivari 2007, 20.)

Sovittelutilanteessa käydään läpi tapahtunutta asiaa ja sen seurauksia. Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) sovittelun yksi tärkeimmistä hyödyistä on siinä, että asioita käsitellään myös tunnetasolla. Ihmiset reagoivat tapahtumiin hyvin eri tavalla. Joillekin pienet ilkevallanteot saattavat olla hyvin järkyttäviä, loukkaavia sekä pelottavia tapahtumia. Tunteiden läpikäynti sovittelutilanteessa on ensiarvoisen tärkeää siksi, että mahdolliset pelon ja järkytyksen tunteet saataisiin poistettua tai edes lievennettyä. Asian käsittely sujuu usein helpommin ja joustavammin, kun osapuolet ovat saaneet kertoa tunteistaan ja ajatuksistaan tapahtunutta koskien.

2.4.2 Sovittelun hyöty nuorille rikoksentekijöille

Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009) nuorille sovittelun tärkeimpänä hyötynä on vastuunotto omista teoista ja rikoskierteen ennaltaehkäisy. Näitä seikkoja pyritään toteuttamaan yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Nuorten tekemiä rikoksia käsitellään nopeutetulla menettelyllä, joka Satakunnassa toimii liitteen (Liite 2) kaavion tavoin. Nuorten rikoksiin puuttumisen sekä sovittelun toivotaan vaikuttavan heidän ajatteluun ja tekoihinsa siten, että lain vastainen toi-

mintu ei toistu. Tiivis yhteistyö eri viranomaisten kesken auttaa ennaltaehkäisevän työn laadun ylläpitämisessä ja kertoo siitä, että asiaan todella panostetaan.

Alle 18-vuotiaiden sovitteluissa suurin hyöty on opettaa yhteiskuntamme normeja sekä vastuunottoa. Tällä tarkoitetaan lähinnä sitä, että teosta seuraa aina jotakin. Nuorten kohdalla ymmärrystä lain rikkomisen seurauksista ei voida pitää aina niin selvänä kuin aikuisilla. Poliisikuulustelua sekä sovittelua ja siinä tehtyä sopimusta voidaan pitää alle 15-vuotiaille riittävänä seuraamuksena ja puuttumisen muotona lain rikkomisesta. Sovittelu on lapsille ja nuorille pääasiallisesti kasvatuksellista työtä. Sovittelun hyöty on suurin ensikertalaisille nuorille rikoksentekijöille. Vaikka rikosoikeudellista vastuuta ei alle 15-vuotiaille vielä ole, on heidän silti korvattava aiheuttamansa vahingot kohtuuden rajoissa. (Oikeuslaitos 2009; Eskelinen 2005, 129–130.)

Sovittelu saattaa olla hyvinkin jännittävä ja pelottava tilanne lapselle tai nuorelle. Asiasta keskustelu vieraiden osapuolten kanssa saattaa auttaa lasta ymmärtämään paremmin tekonsa seuraukset sekä kannustaa vastuunottoon. Asianomistajan kohtaaminen saattaa Ossi Eskelisen (2005, 95, 129) tekemän tutkimuksen mukaan hävettää ja harmittaa nuoria. Tätä kohtaamista pidettiin kuitenkin erittäin tärkeänä, tilannetta selkeyttävänä ja lopulta helpottavana tapahtumana. Tutkimuksessa haastateltiin alle 15-vuotiaita sovittelun osapuolia. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus hyvittää tekonsa rahallisesti, työkorvauksella, käyttäytymissopimuksella tai anteeksipyyntöillä, rikoksen lajista riippuen.

2.5 Sovittelutoimisto

2.5.1 Sovittelutoimistojen perustaminen ja toiminnan ohjaus

Rikosasioiden sovittelua koskevan lain tullessa voimaan, sovittelu laajeni koko maan kattavaksi toiminnaksi. Sovittelupalveluita alettiin järjestää uuden lain mukaisesti kesäkuun 2006 alusta lähtien. Palvelut tuotetaan toimeksiantosopimusten

perusteella. Lääninhallitukset vastaavat siitä, että sovittelupalveluja on saatavissa kaikkialla maassa. Lääninhallitukset ovat tehneet sopimuksia kuntien, muun julkisen tai yksityisen palveluntuottajan kanssa, joiden tehtävänä on perustaa ja ylläpitää sovittelutoimistoja. Lääninhallitusten rooli on tärkeä myös toiminnan kehittämisessä. Valtio maksaa kunnille ja muille palveluntuottajalle korvauksen sovittelusta aiheutuneista kustannuksista. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2005.) Valtakunnallisesti toimintaa ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö (Iivari 2007,11).

Satakunnan johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009) sovittelulain voimaantulon jälkeen sovittelutoimistoja alettiin perustaa ympäri maata. Sovittelutoimistot sijaitsevat pääasiassa suuremmissa kaupungeissa, mutta niiden toimintaympäristönä on yleisesti ottaen koko maakunta. Tällä hetkellä sovittelutoimistoja on Suomessa yhteensä noin 25.

Sovittelutoimistoihin palkataan toimialueen koon mukaan katsottuna riittävä määrä koulutettua henkilökuntaa. Sovittelutoimiston tärkeimpänä tehtävänä on luoda edellytykset sovittelun toteuttamiselle. Sovittelutoimiston tehtävänä on myös kouluttaa sekä ohjata vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka pääasiassa hoitavat sovittelutehtäviä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2005.)

2.5.2 Satakunnan sovittelutoimisto

Satakunnan sovittelutoimisto aloitti toimintansa 1. kesäkuuta vuonna 2006. Sovittelutoimistossa työskentelee tällä hetkellä viisi sovittelun ohjaajaa, joista yksi toimii myös sovittelutoimiston esimiehenä. Satakunnan sovittelutoimisto toimii Porin perusturvakeskuksen alaisuudessa. Sovittelutoimisto sijaitsee aivan Porin keskustassa, tämän lisäksi yksi vakituinen sivutoimipiste sijaitsee Raumalla ja toinen Kokemäellä. Satakunnan sovittelutoimisto tekee tiivistä yhteistyötä muiden Länsi-Suomen läänissä olevien sovittelutoimistojen kanssa. Sovittelutoimiston henkilöstö koostuu pääasiassa sosiaalialan osaajista. (K. Vaahtera, henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009.)

Johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009) rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelu on Satakunnassa vielä suhteellisen uusi palvelu, jonka näkyvyys mediassa ja tietoisuus ihmisten keskuudessa on vielä melko vähäistä. Sovitteluun ohjautuvien tapausten määrä kasvaa edelleen, vaikka rikosten määrä Satakunnassa ei ole niinkään muuttunut. Sovittelutoimistojen keskeisenä tehtävänä on edelleenkin tiedottaa yhteistyökumppaneitaan tarjolla olevasta sovittelupalvelusta. Aloitteita tekevien yhteistyökumppaneiden tietoisuuden lisääntyessä myös sovittelualoitteet lisääntyvät sovittelutoimistossa.

2.5.3 Sovittelutoimiston sekä sovittelun ohjaajien tehtävät

Sovittelutoimistoille sekä sen työntekijöille on sovittelulaissa määritelty tarkat tehtävät ja toimintatavat, jotka velvoittavat työntekijöitä työskentelemään lain määräämällä tavalla. Sovittelua koskevan aloitteen tekee yleisimmin poliisiviranomainen. Poliisi kertoo esitutkintavaiheessa sovittelusta ja kysyy asianosaisilta heidän halukkuuttaan sovittaa asiaa. Mikäli asianosaiset ovat halukkaita sovitteluun, esitutkimateriaali lähetetään sovittelutoimistoon. Sovitteluprosessi on kokonaisuudessaan kuvattuna liitteessä (Liite 1).

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelua koskevan lain (1015/2005) 13. pykälän mukaan rikoksen osapuolilla, poliisilla, syyttäväviranomaisella sekä myös muilla viranomaisilla on oikeus tehdä sovittelua koskeva aloite rikos- sekä riitaasioissa. Lisäksi alaikäisen lapsen huoltaja tai laillinen edustaja sekä vajaavaltaiseksi julistetun henkilön edunvalvoja voivat tehdä sovittelua koskevan aloitteen holhottaviensa puolesta. Lähisuhdeväkivaltaa koskevan aloitteen voi kuitenkin tehdä vain syyttäjä tai poliisi.

Sovittelutoimiston tehtävänä on Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) vastaanottaa aloitteet sekä arvioida käsiteltävän asian soveltuvuutta sovitteluun. Mikäli sovittelutoimiston työntekijät toteavat aloitteen sovitteluun soveltuvaksi, sovittelualoite kirjataan toimiston tietokantaan. Heidän tulee varmistaa myös soviteltavan asian osapuolten suostumus sovitteluun. Sovittelun

ohjaajien tehtävänä on olla yhteydessä soviteltavan asian asianosaisiin, joko puhelimitse tai kirjeitse. Kirjeessä kerrotaan asian ohjautumisesta sovitteluun ja pyydetään yhteydenottoa. Mikäli sovittelun osapuoliin ei saada yhteyttä tai he peruvat suostumuksensa sovitteluun, ei sovittelua voida järjestää. (Sovittelulaki 1015/2005, 13 §, 15–16 §.)

Asiakkaaseen saadun kontaktin jälkeen sovittelun ohjaajat valitsevat sovitteluun soveltuvat sovittelijat, ottavat heihin yhteyttä ja luovuttavat jutun sovittelijoille. Sovittelun ohjaajan tehtävänä on valmistaa vapaaehtoiset sovittelijat alkavaan sovitteluun sekä antaa heille kaikki tarpeelliset soviteltavaa asiaa koskevat tiedot sekä asiakirjat. Ohjaajien tehtävänä on myös huomioida tulkin tai kääntäjän tarve sovittelussa ja tarvittaessa huolehtia kyseessä olevan palvelun saatavuudesta sovittelutilanteessa. (Sovittelulaki 1015/2005, 16 §.)

Sovittelun päätyttyä sovittelun ohjaajan tulee keskustella sovittelusta sovittelijan kanssa sekä tarvittaessa seurata sopimuksen täyttymistä. Sovittelun ohjaaja lähettää sovittelussa laaditusta sopimuksesta kopion poliisiviranomaiselle sekä tarvittaessa myös syyttäjälle. Sovittelutoimiston arkistoihin kerätään kaikki sovitteluissa tehdyt sopimukset, joita tulee säilyttää kymmenen vuotta. (Sovittelulaki 1015/2005, 16 §; K. Vaahtera, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009.)

3 SOVITTELIJA SOVITTELUN MAHDOLLISTAJANA

3.1 Vapaaehtoinen sovittelija

Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) vapaaehtoisia sovittelijoita koulutetaan ympäri maata sovittelutoimistojen järjestämällä kursseilla. Kuka tahansa voi hakeutua vapaaehtoiseksi sovittelijaksi sukupuolesta, elämäntilanteesta tai ammatista riippumatta. Sovittelutoimistot arvioivat sovittelijoiden soveltuvuutta

haastatteleamalla sovittelukurssille tulijoita sekä sovittelemalla vapaaehtoisen sovittelijan kanssa.

Vaahteran mukaan vapaaehtoiset sovittelijat edustavat monia eri ammattikuntia ja näin ollen tuovat vaihtelevaa näkökulmaa sekä erilaisia työskentelytapoja asioiden käsittelyyn. Kaikkien sovittelijoiden yhteisenä nimittäjänä on kiinnostus yhteiskuntaa sekä sen asukkaiden sovinnollisuutta kohtaan ja halu tehdä yhteiskunnallisesti merkittävää vapaaehtoistyötä. Lisäksi vapaaehtoiset sovittelijat haluavat tehdä erityistä haasteellista ja luovuutta vaativaa työtä. Sovittelijoilla sovitteluun osallistumisen motiivina voidaan myös pitää toisten ihmisten auttamista sekä muiden sovittelijoiden kohtaamista (Järvinen 1993, 145).

Vapaaehtoinen sovittelija ei ole virka- tai työsuhteessa sovittelutoimistoon, vaan toimii vapaaehtoistyöntekijänä. Vapaaehtoisena sovittelijana työskentelemisestä ei saa palkkaa. Sovittelijat saavat kuitenkin kulukorvauksen jokaisesta sovittelemastaan tapauksesta. Vaitiolovelvollisuus sitoo vapaaehtoisia sovittelijoita kaikkia sovitteluun liittyviä asioita sekä asiakirjoja kohtaan. (Iivari 2007, 27–28.)

Vapaaehtoiset sovittelijat saavat Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) halutessaan määritellä itselleen mieluisen osa-alueen, jonka sovittelijana haluaa pääasiallisesti toimia, esimerkiksi nuorten rikokset tai lähisuhdeväkivalta. Kaikki sovittelijat eivät välttämättä halua sovittaa esimerkiksi lähisuhdeväkivaltatapauksia ja se on hyvä olla tiedossa myös sovittelutoimistolla. Sovittelija on jäävi sovittelemaan, mikäli hän itse tai joku hänen läheisistään on sovittelun osapuolena. Sovittelijan on myös osattava kieltäytyä sovittelemasta asiasta, jossa hänen tuttavansa on asianosaisena, sillä se voi vaikuttaa sovittelijan puolueettomuuteen. (Iivari 2007, 27.)

3.2 Satakunnan alueen sovittelijat

Johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009) vapaaehtoisia sovittelijoita Satakunnan sovittelutoimistossa on tällä hetkellä 66, joista aktiivisesti sovittelee noin 50 sovittelijaa. Sovittelijat edus-

tavat Satakunnan alueen väestöä, ja sovittelijoille järjestetään koulutuksia sekä sovittelijoiden yhteistapaamisia noin kuuden viikon välein. Varsinais-Suomen ja Satakunnan sovittelijoille on järjestetty myös yhteisiä koulutustilaisuuksia. Vapaaehtoisilla sovittelijoilla on myös mahdollisuus käydä kehityskeskusteluja sovittelun ohjaajien kanssa. Henkilökohtaisilla kehityskeskusteluilla autetaan sovittelijaa arvioimaan itseään ja omaa toimintaansa sovittelutilanteissa. Kehityskeskusteluiden tavoitteena on myös pohtia vapaaehtoistyön sisällöllisiä kysymyksiä.

3.3 Sovittelijan tehtävät ja työskentely

Sovitteluun saapuvien asianosaisten välillä on tapahtunut rikos tai syntynyt riitaa, jonka selvittämiseksi tarvitaan kolmas, puolueeton osapuoli. Kolmantena osapuolena toimii yleensä vapaaehtoinen sovittelija tai sovittelun ohjaaja. Sovittelutilanteessa sovittelijat toimivat lähes poikkeuksetta pareittain. Parityöskentely lisää sovittelijoiden varmuutta sekä turvallisuutta sovittelutilanteessa. Sillä pyritään myös luomaan puolueettomampi ja tasapuolisempi ilmapiiri sovittelutilanteeseen. (Iivari 2007, 26.)

Jokaisella sovittelijalla on oma tyylinsä sovittaa, joka on muodostunut kokemuksen perusteella (K. Vaahtera, henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009). Sovittelijoiden tärkeimpänä tehtävänä on huolehtia sovittelun laadusta ja osapuolten välisestä kunnioituksesta sekä oikeudenmukaisesta sopimuksesta. Sovittelijoiden tehtävänä on myös koota, selventää ja täsmentää epäselviä asioita kaikille osapuolille. Sovittelijat ovat keskustelun mahdollistajia. (Iivari 2007, 44, 45.)

Sovittelijat tapaavat tai ovat yhteydessä toisiinsa ensimmäiseksi sopiaakseen työnjaosta. Soviteltavaan asiaan tulee perehtyä sekä yksin että yhdessä sovittelijaparin kanssa. Tämän jälkeen tärkeänä asiana on yhteydenotto sovittelun osapuoliin ja sovittelulle yhteisen ajankohdan sopiminen. Sovittelutapaamiset järjestetään pääasiallisesti sovittelutoimistoissa tai muissa ennalta varatuissa tiloissa. Kummankin sovittelijan tulee tietää omat tehtävänsä sovittelutilanteessa, ja niistä keskustellaan yleensä vielä ennen sovittelun alkua. Tarvittaessa sovittelijan tulee tukea pariaan sovittelutilanteessa. (Iivari 2007, 26, 37–38.)

Sovittelun alkaessa sovittelijoiden tehtävänä on kertoa sovittelusta palveluna ja kiittää paikalle saapumisesta. Sovitteluun ohjautuneesta asiasta keskustellaan asiakkaiden ehdoilla puolueettomassa ilmapiirissä. Rikos- ja riita-asiaa koskevia tunteita pyritään käymään läpi asian käsittelyn yhteydessä. Sovittelija pyrkii kysymyksillään sekä toteamuksillaan herättämään keskustelua asianosaisten välille. (Iivari 2007, 44–45.)

Sovittelijan tehtävänä on siis ohjata keskustelua tapahtuneesta, mutta päätöksentekoon hän ei saa osallistua. Sovittelijat voivat tarvittaessa ohjata asianosaisia myös muiden palveluiden piiriin. (Iivari 2007, 29.) Erityisesti pahoinpitelyissä sekä lähisuhdeväkivaltaa soviteltaessa voidaan asiakkaita ohjata väkivaltatyön piiriin.

Sovittelun asiakkaiden päästessä sopimukseen, asianosaisten kanssa tehdään yleensä sovittelijoiden kirjaama sopimus. Sopimusmalleja on erilaisia soviteltavan asian sekä sopimuksen sisällöstä riippuen. Sopimuksen merkitään aina asianosaisten nimet ja henkilötunnukset sekä muiden läsnäolijoiden nimet ja asema sovittelussa. Sopimuksen kohteessa kerrotaan tapahtuneen rikosnimike, tapahtuma-aika ja -paikka sekä rikosilmoituksen numero. Asian käsittelystä sekä sopimuksen sisällöstä kirjataan pääkohdat, joiden perusteella pystytään näkemään sovittelussa läpikäytyt asiat ja sopimuksen sisällöt. (Iivari 2007, 56–57.)

Jokainen sovittelutilaisuudessa läsnä oleva henkilö hyväksyy sopimuksen omalla allekirjoituksellaan. Sopimuksen paikka ja ajankohta sekä nimen selvennykset merkitään myös sopimukseen. Sopimus on aina kirjallinen ja kirjoitetaan yleensä tietokoneella, mutta sovittelija voi halutessaan kirjoittaa sen myös käsin. Sopimuksia laaditaan yksi kullekin sopijaosapuolelle sekä yksi sovittelutoimistolle. (Iivari 2007, 57–58.)

Sovittelun päätyttyä sovittelijoiden tulee keskenään kerrata tapahtunutta ja sovittelun sisältöä. Keskustelujen avulla pystytään tekemään omat lopulliset johtopäätökset sovittelusta, ja asia on helpompi unohtaa, kun se on käsitelty loppuun. Sovittelijoiden tulee vielä kerrata sovittelun tapahtumat sovittelun ohjaajalle ja kes-

kustella mietityttämään jääneistä asioista. Tämän jälkeen jutun päätös tai seuranta siirtyy sovittelun ohjaajalle, sitä kautta poliisiviranomaiselle ja tarvittaessa myös syyttäjälle. (Iivari 2007, 47.)

4 SOVITTELUN ASIAKKAAT

4.1 Sovitteluun osallistumisen ehdot

Sovitteluun otettavien rikosten ja riita-asioiden tulee olla sellaisia, joissa ainakin toinen osapuoli on luonnollinen henkilö. Sovittelussa voi olla rikos- tai riita-asia, jonka osapuolina ovat esimerkiksi taloyhtiö sekä asukas mutta kahden yhtiön välistä riitoja ei sovitella. Varsinaista ikärajaa sovitteluun osallistumiselle ei ole määritetty. Tärkeimpänä ehtona asiakkaalla on, että tämä kykenee ymmärtämään sovittelun sekä siinä tehtävien päätösten merkityksen. (Sovittelulaki 1015/2005, 1-2 §; Iivari 2007, 31.)

Laissa painotetaan sitä, että sovittelun asiakkaan tulee henkilökohtaisesti esittää suostumuksensa sovitteluun. Laissa määritellään myös, että alaikäisen henkilön huoltajan tai laillisen edustajan on suostuttava sovitteluun ennen kuin sovittelu-toimenpiteitä voidaan käynnistää. Sovitteluun osallistuvan lapsen tai nuoren on tärkeää saada sovittelutilanteeseen huoltaja tai muu läheinen aikuinen tueksi sekä sovittelussa tehtävien sopimusten hyväksyjäksi. (Sovittelulaki 1015/2005, 2 §; Iivari 2007, 42–43.)

4.2 Nuori asianomistaja

Alaikäinen henkilö voi huoltajansa tai laillisen edustajansa kanssa osallistua sovitteluun asianomistajan roolissa. Laissa on määritetty, että sovittelun asiakkaaksi ei voida ottaa alaikäisiä, mikäli heille on rikoksesta tai iästä johtuen määritetty erityinen suojan tarve. Näin ollen sovitteluun ei oteta esimerkiksi lapsiin ja nuoriin

kohdistuvia seksuaalirikoksia, eikä pieniin lapsiin kohdistuvia pahoinpitelyrikoksia. (Sovittelulaki 1015/2005, 2-3 §; Iivari 2007, 31.)

4.3 Nuori rikoksentekijä

Alle 15-vuotiaat lapset eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, joten heidän tekemiään rikoksia ei käsitellä oikeudessa, eikä heitä voida tuomita rangaistukseen. Alle 15-vuotiaat lapset ovat kuitenkin korvausvelvollisia ja heidän tekemiään rikoksia voidaan käsitellä sovittelussa. 15–17-vuotiaat nuoret ovat rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan ja näin ollen heidät voidaan sovittelusopimuksesta huolimatta tuomita rangaistukseen, joka on kuitenkin enintään $\frac{3}{4}$ täysi-ikäisen tekijän tuomiosta. 4-12 kuukauden mittainen nuorisorangaistus voidaan tuomita alle 18-vuotiaille tehdystä rikoksesta. (Oikeuslaitos, 2009.)

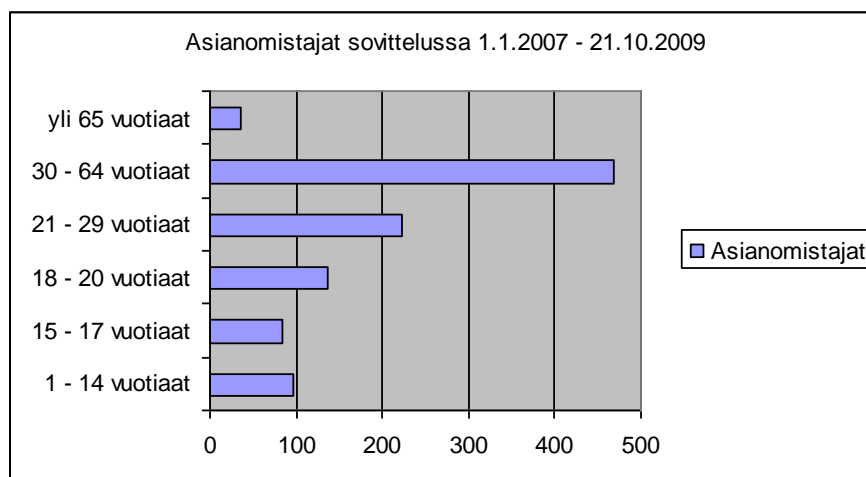
4.4 Tilastoa nuorten sovitteluista Satakunnan alueella

Tarkastelin Satakunnan sovittelutoimiston tietoja nuorten osallistumisesta sovitteluun ajalta 1.1.2007–21.10.2009. Kyseinen ajankohta valittiin Satakunnan sovittelutoimiston tilastoitujen tietojen mukaan. Tilastot ja kaaviot on poimittu suoraan sovittelutoimiston tietokannasta. Toiminta on alkanut vuonna 2006, mutta koneellisesti tilastoituja tietoja löytyy vasta vuodesta 2007 lähtien.

Satakunnan sovittelutoimistosta saatuja tilastoja sovitteluun osallistumisesta voidaan tarkastella asianomistajien sekä epäiltyjen määrien kannalta. Tutkin tilastotietoja lähinnä nuorten epäiltyjen ja asianomistajien kannalta. Sovitteluun osallistuneiden asianosaisten eri kokonaismäärät johtuvat usein siitä, että yhdestä rikoksesta on usein samanaikaisesti epäiltynä useampi kuin yksi henkilö. Rikoksen asianomistajaksi puolestaan on usein nimetty vain yksi henkilö.

4.4.1 Asianomistajat

Tarkasteltaessa Satakunnan alueella sovitteluun osallistuvien asianomistajien ikäjakaumaa (Kuvio 1) voidaan todeta, että pääasiallisesti 30–64-vuotiaat osallistuvat eniten sovitteluihin asianomistajan ominaisuudessa. Ikävälillä 18–64-vuotiaat, sovitteluihin osallistuvien asianomistajien määrä kasvaa osallistujien iän myötä. Yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä asianomistajien määrä putoaa huomasti ja tämän ikäluokan asianomistajia osallistui kaikista vähiten sovitteluihin. Nuorten, alle 18-vuotiaiden osuus asianomistajista on melko pieni verrattuna yli 18-vuotiaiden asianomistajien määrään. Kokonaisuudessaan sovitteluihin on osallistunut tilastoidulla aikavälillä noin 1044 asianomistajaa.

Kuvio 1. Satakunnan sovittelutoimiston tilastoa: asianomistajat ikäluokittain

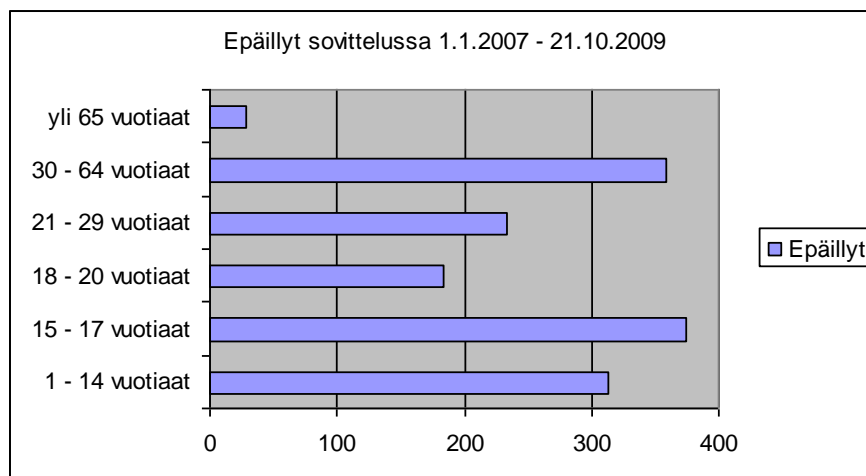
Alle 15-vuotiaita asianomistajia on osallistunut sovitteluun tilastojen mukaan 97, eli reilut 9 % kokonaismäärästä. Näistä alle 10-vuotiaita asianomistajia oli vain muutama. 15–17-vuotiaita asianomistajia, on puolestaan ollut sovitteluissa mukana 84, eli noin 8 % kokonaismäärästä. Yhteensä siis 181 alaikäistä lasta ja nuorta on osallistunut sovitteluihin asianomistajan ominaisuudessa 1.1.2007 – 21.10.2009. Alaikäisten osuus asianomistajista kyseisellä aikavälillä on prosentuaalisesti hieman yli 17 % kokonaismäärästä.

Satakunnan sovittelutoimiston tilastojen mukaan yhteensä kaikista sovitteluun osallistuneista asianomistajista noin 61 % oli miehiä ja noin 39 % naisia. Tämän

perusteella voidaan todeta, että miehet ovat useammin sovittelussa asianomistajina kuin naiset.

4.4.2 Epäillyt

Eniten rikoksia alaikäisistä nuorista sekä yleisesti ottaen kaikista sovitteluun osallistuneista epäillyistä tekivät 15–17-vuotiaat nuoret. (Kaavio 2). Ikäryhmissä 15–17-vuotiaat sekä 30–64-vuotiaat rikoksesta epäiltyjen määrä ei kuitenkaan eronnut suuresti toisistaan. Näiden ikäryhmien jälkeen eniten epäiltyjä oli alle 15-vuotiaiden ikäryhmässä. 20 – 29-vuotiaat olivat rikoksesta epäiltyinä mukana sovittelussa edellä mainittuja ikäryhmiä harvemmin. Vähiten sovitteluun osallistuvia epäiltyjä oli yli 65-vuotiaiden ryhmässä tilastoidulla aikavälillä. Tämän perusteella voidaan todeta, että alle 18-vuotiaat nuoret tekivät eniten rikoksia, jotka ohjautuivat sovitteluun. Kaiken kaikkiaan tilastoidulla aikavälillä oli noin 1492 sovitteluun osallistunutta epäiltyä.

Kuvio 2. Satakunnan sovittelutoimiston tilastoa: epäillyt ikäluokittain

Ikäryhmässä 1-14-vuotiaat, sovitteluun osallistuneita alaikäisiä epäiltyjä oli 313, eli noin 21 % kokonaismäärästä. 15–17-vuotiaita oli puolestaan 375, joka on hieman yli 25 % sovitteluun osallistuneiden epäiltyjen kokonaismäärästä. Yhteensä 688 alaikäistä epäiltyä osallistui sovitteluun 1.1.2007 – 21.10.2009 välisenä aikana. Alaikäisten yhteismäärä on prosentuaalisesti yhteensä yli 46 % epäiltyjen kokonaismäärästä. Voidaan todeta, että alaikäiset lapset ja nuoret tekevät lähes puo-

let rikoksista, jotka ohjautuvat sovittelutoimistoon soviteltaviksi. Nuoret ovat osallisina sovitteluissa useammin epäiltyinä kuin asianomistajina. Satakunnan sovittelutoimiston tilastoista selviää myös, että nuoret pojat tekevät huomattavasti useammin rikoksia nuoriin tyttöihin verrattuna.

5 NUORTEN SOVITTELUIDEN ERITYISPIIRTEITÄ

Sovittelutoiminta on nuorten sovittelun asiakkaiden, erityisesti epäiltyjen kannalta varhaista puuttumista. Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan Katja Vaahteran mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009) sovittelulla pyritään ennaltaehkäisemään sekä katkaisemaan nuorten mahdollista rikoskierrettä. Sovittelussa erityisen tärkeää juuri nuorten kohdalla on mahdollisuus vastuun ottamiseen ja sen opetteluun. Näitä mahdollisuuksia ei voida kuitenkaan antaa lopputtomasti.

Satakunnan sovittelutoimiston linjana pidetään kahta tai kolmea sovittelua henkilöä kohti, vaikka sovittelua koskevassa laissa tätä ei ole määritelty sen tarkemmin. Vaahteran mukaan raja on hyvä vetää kahteen tai kolmeen kertaan, sillä tämän jälkeen sovittelun perimmäinen hyöty vastuunotosta ja ennaltaehkäisevästä työstä erityisesti nuorten kohdalla kärsii. Toki jokaisessa sovittelussa tulee pohtia myös asianomistajan etua. On kuitenkin havaittavissa, että sama henkilö osallistuu uudelleen sovitteluun samassa asemassa erittäin harvoin. (K. Vaahtera, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009)

5.1 Sovittelutilanteet

Nuoret ovat yleisesti ottaen useammin sovittelussa epäiltyinä kuin asianomistajina. Useimmiten nuorten tekemät rikokset liittyvät ilkivaltaan sekä varkauksiin ja näpistykseen. Sovittelun osapuolet ovat usein hyvin jännittyneitä tilanteesta. Nuoret ovat hyvin vähäpuheisia sovittelutilanteissa, ja sovittelijan tulee osata kysellä juuri oikeanlaisia kysymyksiä heiltä saadakseen asiaa eteenpäin vievää keskustelua.

lua aikaiseksi. Nuoret eivät rikosta tehdessään usein ajattele teon seurauksia, eivätkä varsinkaan muiden mielipiteitä asiasta. Asianomistajat saattavat pelätä nuoria ja teon toistumista, mikä voi olla nuorelle yllätyksellinen asia.

Asiaa käsiteltäessä on erityisen tärkeää, että nuoret vastaavat itse kysymyksiin ja kertovat omin sanoin tapahtuneesta. Usein vanhemmat vastaavat nuorille esitettyihin kysymyksiin, eivätkä näin ollen anna nuorelle täyttä mahdollisuutta ottaa itse vastuussa teoistaan. Toisaalta vanhempien läsnäolo asiaa selvitetessä sekä sen loppuun viemisessä on melkein aina hyvä asia. Vanhemmat usein painostavat ja valvovat nuoriaan sopimuksen täyttämässä. Tämän vuoksi nuorten sovitteluis-
sa tehdyt sopimukset jäävät harvoin täyttymättä.

5.2 Sopimuksen laadinta

Sovitteluissa sopimus tehdään yleisesti rahakorvauksista, sekä anteeksipyyntöistä, mutta erityisesti nuorten kanssa voidaan käyttää työkorvausta yhtenä sopimusmuotona sopimuksen laatu huomioon ottaen. (Iivari 2007, 48.) Eskelisen (2005, 97) tekemän tutkimuksen mukaan alle 15-vuotiaiden sovitteluissa tekijöiden mielestä parhaat tavat hyvittää lainvastaiset teot oli työkorvaus sekä anteeksipyyntö.

Työkorvauksissa keskeistä on, että nuori korvaa omalla työllään aiheuttamansa vahingot. Tämän avulla nuorelle pystytään näyttämään konkreettisesti hänen teoistaan aiheutuneet vahingot, niiden laajuudet ja niihin vaadittavat korjaustoimet. Työkorvausta käytettäessä sopimusmuotona tulee kuitenkin ottaa huomioon nuoren ikä ja lainsäädäntö koskien nuoria työntekijöitä. (Iivari 2007, 48, 53–54.)

5.3 Nuorten sovittelut sovittelijan näkökulmasta

Sovittelijan näkökulmasta nuorten sovittelut ovat mieluisia. Nuorilla on vielä elämä edessään ja varsinkin ensikertalaisilla niin sanotusti peli ei ole vielä menetetty. Nuorille annetaan sovittelun avulla uusi mahdollisuus sisäistää yhteiskunnan vaatimuksia sekä käyttäytymismalleja. Nuorten sovitteluissa tärkeää onkin tuoda esiin kasvatuksellisia periaatteita. Nuorten rikokset ovat usein tyhmiä päänäp-

toja, joille ei löydy sen tarkempaa selitystä. Kavereiden painostuksella sekä alkoholilla on myös usein osuutta asiassa.

Sovittelijan kannalla nuorten sovittelut ovat haasteellisempia kuin aikuisten sovittelut. Nuoret eivät halua tai uskalla keskustella tapahtumista ja asiasta yleisesti yhtä avoimesti kuin aikuiset. Sovitteluun osallistuvat huoltajat ovat myös yhtenä haasteena, sillä joskus vanhemmat puuttuvat liikaa sovittelun kulkuun, lapsensa puheisiin ja sopimuksen sisältöön.

Ensimmäistä kertaa sovitteluun tulevat lapset ja nuoret ovat lain vastaisen teon jälkeen joutuneet kohtaamaan useita eri viranomaisia, ja tämä saattaa tuntua heistä pelottavalta. Pelko ja huoli tilanteen vakavuudesta ja jatkosta edesauttavat nuoria usein virheiden myöntämisessä sekä tapahtuneen vastuunottamisessa. Nuoret ovatkin pääasiallisesti katuvaaisia aiheuttamastaan vahingosta ja mielipahasta. Sovittelijan näkökulmasta on miellyttävää antaa nuorelle niin sanotusti uusi mahdollisuus, mikäli voi selvästi nähdä, että sovittelulla on ollut vaikutusta nuoreen.

6 VAPAAEHTOISTEN SOVITTELIJOIDEN OPAS

6.1 Oppaan tarkoitus ja tavoitteet

Sovittelutoiminta on vielä suhteellisen uusi palvelu valtakunnallisella tasolla. Se on kuitenkin hyväksi ja toimivaksi todettu ratkaisu pienempien rikos- ja riita-asioiden selvittelyssä. Tein vapaaehtoisille sovittelijoille suunnatun oppaan Satakunnan sovittelutoimistolle tilaustyönä. Sovittelutoimintaan liittyvistä yhteistyötahoista sekä sovittelutilanteissa menettelystä ei ole vielä olemassa kovinkaan monta teosta eikä tutkimusta palvelun tuntemattomuuden ja uutuuden vuoksi. Tämä on myös yksi syy siihen, minkä vuoksi päätin ottaa haasteen vastaan ja kirjoittaa aiheesta opinnäytetyön.

Satakunnan sovittelutoimiston johtavan ohjaajan Katja Vaahteran toiveena oli saada opas, jota vapaaehtoiset sovittelijatyöntekijät pystyisivät käyttämään apuna sovittelutilanteisiin valmistautumisessa ja itse sovitteluissa. Sopimusmalleja sekä viranomaisten toimintatapoja sisältävää materiaalipakettia sovittelutilanteisiin oli toivottu myös sovittelijoiden puolelta.

Pyrin laatimaan oppaan Satakunnan sovittelutoimistolta saamieni ohjeiden ja tavoitteiden mukaiseksi sekä sovittelijoiden toiveet huomioiden. Oppaan sisältämä tieto on koottu Satakunnan sovittelutoimiston tarpeita vastaavaksi, ja kaikki yhteystiedot on pääasiallisesti kerätty Satakunnan alueen palveluntarjoajilta. Sovittelijoiden opas on ensisijaisesti suunnattu Satakunnan sovittelutoimiston alaisuudessa työskentelevien vapaaehtoisten sovittelijoiden käyttöön.

Oppaan tavoitteena on antaa sovittelijalle apua ja ohjeistusta ennen sovittelua sekä tukea sovittelun aikana. Opas soveltuu etenkin uusille sovittelijoille asioiden oppimiseen, sisäistämiseen ja soveltamiseen sekä sovittelutoiminnan tavoitteiden ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Opasta voidaan soveltaa myös uusien sovittelijoiden kouluttamisessa. Pitkän linjan sovittelijoille opas toimii kertauksena ja tukena sovittelutilanteissa.

Yhtenä tärkeistä tavoitteista on yhtenäistää sovittelijoiden käytäntöjä ja jakaa päivitettyä tietoa sovittelusta ja koko sen prosessista. Oppaan tarkoituksena on auttaa asiakkaan kohtaamisessa ja antaa oikeita tietoja asiakkaan esittämiin kysymyksiin sovittelusta ja muista viranomaisista. Sopimusmalleja voidaan hyödyntää sopimusta kirjoitettaessa.

Sovittelijoiden oppaan tarkoituksena on kohdistaa sen hyöty myös sovittelun asiakkaisiin ja erityisesti nuoriin rikosentekijöihin. Sovittelijoiden osatessa toimia tilanteen mukaisesti, asiakkaiden tunteita tarkastellen ja niistä keskustellen, saavat asiakkaat käsiteltyä tapahtunutta mahdollisimman monelta eri kannalta. Nuorille erittäin tärkeää on valistus sekä uuden mahdollisuuden antaminen. Nuorten tulee ymmärtää tekojensa seuraukset ja kantaa niistä vastuuta siten, että he osaavat toimia ennakoiden tämän mallin mukaisesti myös tulevaisuudessa uusien rikosten välttämiseksi.

Toiveenani on oppaan ahkera käyttö ja sen hyödyllisyys sovittelutilanteissa. Tärkeänä tavoitteena on sovittelijoiden sovittelumenetelmien yhtenäistäminen, parantaminen ja sitä kautta laadukkaampien sovitteluiden järjestäminen.

6.2 Sisältö ja rajaus

Sovittelun ohjaajien sekä sovittelijoiden päällimmäisenä toiveena oli opas, josta voi nopeasti ja helposti tarkistaa sovitteluun liittyviä asioita sekä sovittelutoimiston kanssa yhteistyötä tekevien viranomaisten tietoja sekä menettelytapoja. Rikosten yhteydessä sovittelutoimistoon lähetettyjen esitutkintapöytäkirjojen sekä poliisin ja syyttäjän käyttämiin rikostermeihin ja -nimikkeisiin toivottiin suomennosta. Oppaan sisältöön toivottiin myös erilaisia sopimusmalleja, joiden avulla on helppo kirjoittaa uusia sopimuksia.

Sovittelutilanteessa ihmisten välinen kohtaaminen sekä välienselvittely ovat pääosassa. Tämän vuoksi keräsin oppaaseen sovittelijoille tarkoitettuja menetelmiä asiakkaiden kohtaamista sekä asioiden käsittelyä varten. Itse koen palveluohjauksen kuuluvan myös sovittelijoiden tehtäväpiiriin, joten sisällytin oppaaseen myös yhteystietoja auttavista tahoista, joiden palveluiden piiriin sovittelun asiakkaita voidaan tarvittaessa ohjata.

Sovittelijoiden opas jakautuu sisällöltään kolmeen eri osaan. Ensimmäinen osa sisältää tietoa sovittelusta yleisesti, mainintoja sovittelun asiakkaista sekä sovittelijan toimenkuvasta. Ensimmäisessä osassa kerrotaan myös Satakunnan sovittelutoimiston yhteistyötahoista sekä heidän toiminnoistaan. Yhteystiedot viranomaisiin, yhteistyö- sekä muihin auttaviin tahoihin löytyvät myös oppaan ensimmäisestä osasta. Toinen osa sisältää sovittelutilanteen kulkuun liittyviä tietoja sekä menetelmiä asiakkaan kohtaamisen avuksi. Kolmas osa koostuu oppaan liitteistä. Sopimuksen laadintaa helpottavia sopimusmalleja, sovittelijoiden tarvitsemia lomakkeita sekä muita listoja on sisällytetty viimeiseen osioon.

Pyrin saamaan tiedon muun muassa poliisiviranomaisesta, syyttäjältä, käräjäoikeudesta, valtiokonttorista, vakuutusyhtiöistä ja itse sovittelutoiminnasta mahdollisimman tiiviiseen, mutta helppolukaiseen muotoon. Tekstin olen yrittänyt saada kieliasultaan mahdollisimman selkeäksi ja hyvin ymmärrettäväksi. Tiedot on kirjattu näitä tiettyjä tyylejä käyttäen siksi, että sovittelijan on helpompi saada selvitettyä virkakieltä itselleen sekä myös asiakkaille kaikkien ymmärtämällä tavalla.

Oppaassa on myös menetelmiä sovittelutilanteen kulkuun sekä listausta sovittelijoiden tehtävistä. Tämän lisäksi sovittelijoille on suunnattu kulukorvauslomake sekä raportointilomake, jotka täytetään jokaisen sovittelun päätyttyä. Opas sisältää myös sovittelutoimiston kirjallistan, jossa on nähtävillä lainattavissa olevia kirjoja. Satakunnan sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille annettavan oppaan versioon liitän myös kaikkien sovittelijoiden yhteystiedot.

Satakunnan sovittelutoimiston johtava sovittelun ohjaaja tiesi melko tarkasti, mitä hän oppaan sisällöltä haluaa. Näin ollen sovittelijoille suunnatun oppaan sisällön rajaaminen oli vaivatonta, ja rajauksesta oli myös helppo pitää kiinni. Pääasiallisimmaksi tavoitteeksi hän määritteli oppaan helppolukaisuuden ja asioiden nopean saatavuuden. Sain vapaat kädet oppaan tekoon sekä hyvää ohjeistusta aina tarpeen vaatiessa.

6.3 Tekeminen prosessina

Olin kesätoissa sovittelun ohjaajana Satakunnan sovittelutoimistossa kesällä 2008. Tänä aikana minulle esitettiin toivomus oppaan tekemisestä vapaaehtoisille sovittelijoille. Otin yhteyttä opettajaan ja varmistin mahdollisuuden tehdä opinnäytetyön kyseisestä aiheesta. Sain myöntävän vastauksen ja aloin hiljalleen suunnitella ja alustavasti toteuttamaan opasta työni lomassa yhdessä Satakunnan sovittelutoimiston sovittelun ohjaajien kanssa.

Sovittelutoiminta oli minulle aivan uusi aluevaltaus, josta en opinnäytetyön tekemistä aloittaessani tiennyt juuri mitään. Näin ollen aluksi tarvitsin paljon ohjausta sekä hyvän perehdytyksen sovittelutoimintaan ja sen käytäntöihin. Vastaanotetta-

vaa ja sisäistettävää asiaa oli todella paljon ja pikkuhiljaa aloin hahmottaa palvelun toimintarakennetta, yhteistyötahoja sekä toimintatapoja.

Opasta tehdessäni tutustuin eri viranomaisiin ja heidän toimintaansa, jotka läheisesti liittyvät sovitteluun. Sovitteluun sekä sovittelun ohjaajan työhön tutustuessa tapasin myös vapaaehtoisia sovittelijoita, joilta kyselin mielipiteitä oppaan tarpeellisuudesta sekä heidän sisältöä koskevia toiveita ja tarpeitaan. Pohdin myös uutena työntekijänä sekä palveluun tutustujana asioita, joita sovittelijoiden olisi tarpeellista tietää ja mitä he voisivat helposti tarkistaa sovittelutilanteessa. Kyselin sovittelijoilta sekä sovittelun ohjaajilta sovitteluun tarvittavasta koulutuksesta sekä sovitteluun liittyvistä kokemuksista. Tarpeiden kartoituksen jälkeen pääsin aloittamaan tiedonkeruun opasta varten.

Keskustelin päivittäin sovittelun ohjaajien kanssa oppaan tekemisestä, sen sisällöstä sekä siihen tarvittavista tiedoista ja lähteistä. Satakunnan sovittelutoimistossa oli paljon jo olemassa olevia lähdekirjoja, valmiiksi kirjattuja sovitteluun liittyviä toimintaperiaatteita sekä muiden viranomaisten yhteystietoja. Keräsin sovittelutoimistosta materiaalia, joita täydensin muilla internet- ja kirjallaisilla lähteillä. Näiden lähteiden avulla pystyin toteuttamaan koko oppaan.

Tieto-osuuksien sekä yhteystietojen keruu sovittelusta, poliisiviranomaisesta, syyttäjistä, käräjäoikeudesta sekä muista tahoista sujui helposti ja melko nopeasti. Eniten aikaa vei tiedon muotoileminen lyhyeen ja ymmärrettävään muotoon siten, että asian merkitys ei muuttunut. Sovittelun ohjaajat tarkistivat useaan otteeseen kirjoituksiani ja selvittivät minulle sovittelua koskevia asioita, joita en ymmärtänyt tai tiennyt.

Menetelmiä sovittelijoille suunnattuun oppaaseen aloin kerätä kesätyöni lopulla. Muokkasin ja sovelsin monenlaisia alun perin muihin tarkoituksiin tehtyjä menetelmiä sovitteluun sopiviksi. Työni loputtua Satakunnan sovittelutoimistossa jäi myös kansion teko taka-alalle. Lähdin suorittamaan harjoitteluvaihtoa saman vuoden syksyllä, jonka aikana annoin opinnäytetyön muhia mielessäni. Vasta alkuvästä 2009 aloin jälleen työstää sovittelijoille suunnattua opasta.

Tein virallisen sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä Satakunnan sovittelutoimiston kanssa 5.3.2009 (Liite 3). Koulutukseni suuntautumisvaihtoehdon ja oman kiinnostukseni pohjalta päätin syventää työtäni ja perehtyä opinnäytetyöni tekemisessä erityisesti nuoriin sovittelun asiakkaisiin, koska nuoret liittyvät niin olennaisesti rikosten sovitteluun. Lisäsin nuoriin ja heidän kanssa sovittelemiseen liittyviä asioita sovittelijoiden oppaaseen. Tällöin aloin suunnitella myös kansioon liittyvän raporttini sisältöä opettajan sekä johtavan sovittelun ohjaajan avustamana. Kävin pitkiä keskusteluja sovittelutoiminnasta sekä sovittelijoihin liittyvistä asioista kevään aikana. Käytin näiden keskustelujen pohjalta saamiani tietoja henkilökohtaisina tiedonantoina tässä raportissa.

Oppaan menetelmäosuuden kirjoitin loppuun kesän 2009 kuluessa. Laadin itse muutamia sovittelun kulkuun, parityöskentelyyn sekä sopimuksen laatimiseen liittyviä ohjeita. Nämä ohjeet kirjoitin lähinnä omien kokemusten ja tietojeni perusteella, joita olin saanut sovittelemalla sekä perehtymällä sovittelijoiden tehtäviin. Hyväksytin nämä menetelmät sovittelutoimiston työntekijöillä ja tein niihin vielä tarvittavia muutoksia.

Syksyllä aloin tarkistaa opasta ja liitin siihen vielä sovittelutoimistolta saamiani sopimusmalleja sekä muita lomakkeita. Päivitin muuttuneita tietoja yhdessä sovittelun ohjaajien kanssa. Nimesin menetelmäkansion Sovintopaketiksi, sillä mielestäni se on sopiva ja kuvaava nimi oppaalle, joka antaa tarvittavat välineet ja valmiudet sovittelun toteuttamiselle sekä menetelmiä sovintoon pääsemisen avuksi.

Oppaan sisältö on pysynyt alkusuunnitelmien mukaisena muutamia menetelmiä koskevia lisäyksiä lukuun ottamatta. Tekoprosessi on kestänyt kauan, mutta uskon sen vaikuttavan myös tuotoksen laadukkuuteen ja olennaisimpien asioiden esille tuomiseen. Oppaan kaikkia osuuksia ei välttämättä käytännössä tarvita kovinkaan usein, mutta mielestäni tärkeintä on, että tiedot löytyvät sieltä tarpeen vaatiessa.

Hankaluuksia on toisinaan tuottanut tarvittavan materiaalin löytäminen sekä nuorten näkökulman yhdistäminen sovittelijoille tarkoitettuun kansioon. Kansion tarkoituksena on kuitenkin olla yleispätevä ja käytettävissä myös muissa kuin pelkästään nuorten sovitteluissa. Lähdekirjallisuutta juuri sovittelutoiminnasta sekä

sovittelutilanteista on hyvin vähän vielä olemassa. Vaikka oppaan ja raportin työstäminen välillä tuntuu vaikealta, auttaa ajatus toisia hyödyttävästä työstä. On motivoivaa ajatella, että oma aherrus ja sen myötä aikaan saatu tuotos tulee muiden sovittelijoiden käyttöön ja voi ideana levitä myös valtakunnallisella tasolla. Onnistumisen kokemuksen saa siitä, kun tietää saaneensa aikaan jotain uutta ja käytökelpoista.

6.4 Käyttö ja hyöty

Vapaaehtoisille sovittelijoille suunnatun oppaan hyödyllisyys piilee sen monikäyttöisyydessä ja helppolukuisuudessa. Sen avulla sovittelija pystyy valmistautumaan sovitteluun sekä kertaamaan itselleen tarvitsemiaan tietoja sovittelun kulusta, prosessin jatkumisesta sekä sopimuksen kirjaamisesta. Itse sovittelutilanteessa opas voi olla tukena ja siitä voi tarkistaa asioita sekä antaa vastauksia asiakkaiden esittämiin kysymyksiin. Sovittelija voi myös kertoa sovittelutoiminnasta asiakkaille kansion avulla. Oppaasta hyötyvät ensisijaisesti sovittelijat, ja lopullisena hyödynsaajana ovat sovittelun asiakkaat ja erityisesti nuoret.

Oppaan hyöty ja paras anti on se, että kaikkea ei tarvitse muistaa ulkoa. Uskon, että esimerkiksi palveluohjaukseen panostetaan enemmän sovittelijoiden puolelta, kun yhteystiedot ovat helposti saatavilla. Sovittelun luonteen hahmottuessa sovittelijalle voi tämä selailta asiakkaan kohtaamiseen tarkoitettuja menetelmiä. Omien voimavarojen ehtyessä sovittelija voi löytää oppaasta keinoja jatkaa sovittelua eteenpäin.

Sovintopaketin käyttöön ei ole mitään erillisiä ohjeita ja sen soveltaminen yleisesti sovitteluun sekä sovittelutilanteisiin liittyen on vapaata. Kansiota on alustavasti testattu sovittelutilanteessa Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelun ohjaajan sekä minun toimesta. Alustavan testauksen perusteella opas on havaittu hyvin käyttökelpoiseksi ja toimivaksi. Se antaa tukea ja itsevarmuutta niin uusille kuin kokeneemmillekin sovittelijoille. Testauksen jälkeen teimme yhdessä pieniä muutoksia sisältöön, mm. poliisin yhteystietoihin ja korjailimme kirjoitusvirheitä.

Tekstin jäsentelyn sekä tiivistysten ja luetteloiden ansiosta kansion käyttö on nopeaa ja sitä pystyy selailemaan sovittelutilanteessa.

Mielestäni oppaan hyödyllisintä antia ovat sopimusmallit, menetelmät asiakkaan kohtaamiseen sekä sovittelun kulkuun ja käytäntöön liittyvät tiedot ja ohjeet. Itse pidän erittäin tärkeinä myös muiden viranomaisten virkakielisten asioiden selvityksiä. Näitä kyseisiä asioita tarvitaan jossain määrin lähes jokaisessa sovittelussa. Tärkeintä mielestäni on varmasti tietää tietojen löytyvän aina tarvittaessa. Vähemmän hyödyllisiä ovat mielestäni viranomaisten yhteystiedot, sillä niitä eivät sovittelijat tarvitse kovinkaan usein. Sovittelun ohjaajille puolestaan ne ovat tärkeitä ja tarvittuja tietoja.

Opas on yleispätevä sovittelutilanteiden tuki, jonka käytöstä ja hyödyllisyydestä päättää jokainen sovittelija itse. Olen pyrkinyt huomioimaan kaikki saamani toiveet oppaan sisältöä kohtaan. Osa sovittelijoista on kysellyt jo tuotoksen saatavuutta, joten tästä voin päätellä, että oppaalle on kysyntää.

Sovittelijoiden opas jaetaan jokaiselle Satakunnassa toimivalle sovittelijalle sovittelutoimiston toimesta. Se annetaan alustavasti koekäyttöön sovittelutilanteiden tueksi sekä sovitteluun liittyvien asioiden kertaamiseksi. Testausten myötä tulevien toiveiden, huomautusten sekä ehdotusten avulla opasta korjataan ja siihen tehdään tarvittaessa lisäyksiä siten, että jokainen sovittelija saa korjatun ja päivitetyn version käyttöönsä.

Mahdollisista opasta koskevista muutoksista kerrotaan sovittelijoille järjestettävissä yhteistapaamisissa. Näissä tapaamisissa sovittelijoilla on mahdollisuus kertoa myös opasta koskevia käyttökokemuksiaan ja parannusehdotuksiaan. Sovittelijoilla on myös oma vastuu kansioidensa ajan tasalla pitämisessä. Jokaisen tulee huolehtia vanhojen tietojen poistamisesta, sillä ne eivät edistä kansion tarkoitusta antaa ajantasaista tietoa sovittelun asiakkaille.

Päivitys tulee olennaiseksi oppaan tietyissä osissa mahdollisesti hyvinkin pian. Erityisesti yhteystietojen muuttuvan luonteen vuoksi päivitystarvetta tulee kartoittaa usein. Päivitys hoidetaan Satakunnan sovittelutoimiston sovittelun ohjaajien

toimesta. Voin myös itse tarpeen vaatiessa osallistua kansion päivitykseen sekä muihin muutostöihin. Päivitykset sekä uusin versio oppaasta tulee aina olla sovittelutoimistossa sovittelijoiden helposti saatavilla.

Aion seurata tiiviisti työni tarpeellisuutta ja toimivuutta sovittelijan roolista käsin. Itse sovittelijana toimiminen helpottaa oppaan työstämisen tarkastelussa sekä oppaan hyödyllisyyden ja toimivuuden arvioinnissa. Aion pitää tiiviisti yhteyttä sovittelutoimiston työntekijöihin ja kysellä heidän saamaansa palautetta oppaan käytännöllisyydestä ja tarpeellisuudesta. Tulevaisuudessa oppaan hioutuessa entistä toimivimpaan muotoon voidaan mahdollisesti harkita oppaan idean markkinoinnista valtakunnallisesti. Haluan myös olla markkinoinnissa mukana mahdollisuuksien mukaan.

7 POHDINTA

Sovittelutoiminta on uusi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden käsittelyä koskeva palvelu. Mielestäni sovittelutoiminnassa käytettävät toimintamallit inhimillistävät rikosprosessin käsittelyä. Sovittelutoiminnan ideana on se, että kaikki saavat uuden mahdollisuuden ja voivat ottaa vastuun omista teoistaan teon toisen osapuolen läsnä ollessa. Erityisesti nuorille tämä mahdollisuus on ainutkertainen, sillä juuri nuoruudessa opetellaan yhteiskunnan normeja ja sääntöjä sekä vastuunottoa. On inhimillistä tehdä virheitä. Mielestäni sovitteluprosessi on kaikkien osapuolten kannalta erittäin hyvä mahdollisuus näiden virheiden korjaamiseksi ja niistä oppimiseksi.

Vapaaehtoisten sovittelijoiden tekemä työ on yhteiskunnalle arvokasta ja korvaamatonta, sillä sovittelutoimintaa ei olisi ilman vapaaehtoisia sovittelijoita. Arvostan kaikkia vapaaehtoistyöntekijöitä, ja minusta tuntuu hyvältä olla myös itse sovittelutoiminnassa mukana. Sovitteluista oppii koko ajan uutta ja ihmisten auttaminen on mielestäni tärkeää. Tapaukset eivät koskaan ole samanlaisia eivätkä useinkaan suju odotusten mukaisesti. Mielenkiintoa ja tukea työhön tuovat sovit-

telun ohjaajat, jotka omalla persoonallaan tekevät tärkeää työtä sovitteluiden ja sovittelijoiden työn mahdollistamiseksi.

Sovittelijoille suunnatun oppaan tekemisen myötä opin sovittelun merkityksen yhteiskunnassamme ja sen tarjoamat hyödyt asiakkaille ja erityisesti nuorille sovitteeluun osallistujille. Oppaan asioiden kertaus ennen sovittelua antaa itselle lisää itsevarmuutta ja kertoo asiakkaille siitä, että heidän asiaansa on huolella perehdyt-ty, sovittelu- ja rikosprosessin jatkosta osataan kertoa ja heille osataan selventää myös virkakielen vaikeat nimitykset.

Jokainen sovittelu on erilainen ja erilaisissa sovitteluissa tarvitaan erilaista tietoa. Sovittelijoille suunnattu opas on kaikkiin sovittelutilanteisiin yleisesti tarkoitettu monipuolinen tiedonlähde. Sen sisältämiä menetelmiä asiakkaan kohtaamisen tu-eksi voidaan soveltaa tapauskohtaisesti. Toivon, että muut vapaaehtoiset sovitteli-jat kokevat myös oppaan antavan itsevarmuutta, tukea ja apua erilaisiin ja haasta-viinkin tilanteisiin. Toivon myös, että opasta todella käytetään ja sitä jaksetaan päivittää aina tarpeen vaatiessa.

Sovittelijoille suunnattua opasta tehdessäni opin käsittelemään sekä soveltamaan erialisia lähdemateriaaleja. Yhteistyö sovittelutoimiston sekä vapaaehtoisten so-vittelijoiden kanssa kasvatti luottamustani opinnäytetyön tarpeellisuuden sekä käyttökelpoisuuden suhteen. Työn tekeminen prosessina sekä vuorovaikutus so-vittelijoiden ja sovittelun ohjaajien kanssa on ollut hyvin mielenkiintoista. Olen oppinut paljon uutta asiaa, joka oli työn aloittamisen aikoihin minulle vielä täysin tuntematonta.

Sovittelutoimiston positiivinen ja kannustava suhtautuminen opinnäytetyön te-koon auttoi paljon. Sieltä saamani kärsivällinen ja kannustava tuki sekä materiaa-lit vaikuttivat olennaisesti työni tekemiseen. Opinnäytetyön innoittajana on toimi-nut oma kiinnostus ja oppaan myötä kasvanut tieto ja taito sovittelutyötä kohtaan. Jokaisen tapauksen erilaisuus kiehtoo sekä yksilön ja siinä samassa koko yhteis-kunnan hyvinvoinnin parantaminen ja erityisesti nuorten kasvattaminen.

Jatkotutkimuksen tekeminen työn aiheeseen liittyen olisi hyvin mielenkiintoista. Luonnollisin vaihtoehto jatkotutkimukselle olisi sovittelijoille suunnatun oppaan käytön ja hyödyn tutkiminen. Muita jatkotutkimusaiheita sekä tuotoksia työni aihealueeseen voisi olla monikulttuurisuus osana sovittelutoimintaa sekä sovittelu-toiminta käytännössä muualla maailmassa. Mielestäni olisi myös mielenkiintoista tutkia erityisnuorten osallisuutta sovitteluun.

LÄHTEET

Eskelinen, O. 2005. ”Hermot vapautu ja tuli puhdas olo” Alle 15-vuotiaiden rikosten sovittelun käytännöt ja vaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:3. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Iivari, J. (toim.) 2007. Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Stakes ja SST ry. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 66. Helsinki. Stakes.

Järvinen, S. 1993. Rikosten sovittelu Suomessa. Sovittelukäytännöt ja vaihtoehtoisuuden arviointi. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 116. Helsinki. Stakes.

Elonheimo, H.. Restoratiivinen oikeus korjaa rikoksen aiheuttamat vahingot [verkkolehdi], Haaste 3/2002. [Viitattu 14.10.2009.] Lehti ilmestyy myös painettuna. Saatavissa: <http://www.haaste.om.fi/20224.htm>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntainfo 20/2005. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta tulee voimaan 1.1.2006 [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.10.2009.] Saatavissa: <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1203233>

Oikeuslaitoksen www-sivu [verkkodokumentti]. [Viitattu 11.11.2009]. Saatavissa: <http://www.oikeus.fi/5879.htm>

Porin kaupungin, Satakunnan sovittelutoimiston www-sivu [verkkodokumentti]. [Viitattu 17.10.2009]. Saatavissa: <http://www.pori.fi/satakunnansovittelutoimisto/sovittelu.html>

L 9.12.2005/1015. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. FINLEX – Valtion säädöstietopankki [verkkodokumentti]. [Viitattu 12.9.2009]. Saatavissa: [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20051015?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20rikos%20asioiden%20ja%20er%C3%A4iden%20riita-asioiden%20sovittelusta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20051015?search[type]=pika&search[pika]=laki%20rikos%20asioiden%20ja%20er%C3%A4iden%20riita-asioiden%20sovittelusta)

Vaahtera, K. 2009. Johtava sovittelun ohjaaja, Satakunnan sovittelutoimisto. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2009.

Vaahtera, K. 2009. Johtava sovittelun ohjaaja, Satakunnan sovittelutoimisto. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2009.

LIITELUETTELO

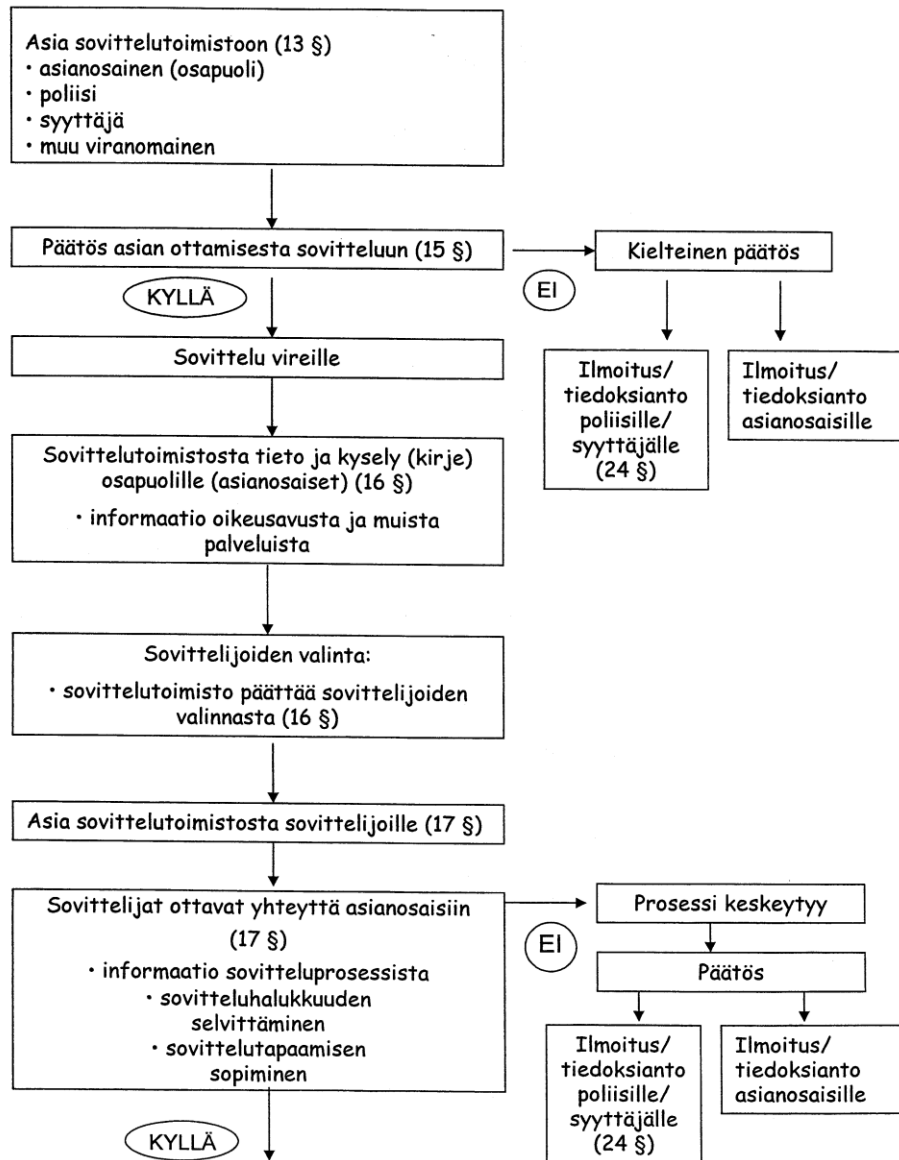
LIITE 1 Sovitteluprosessin kuvaus

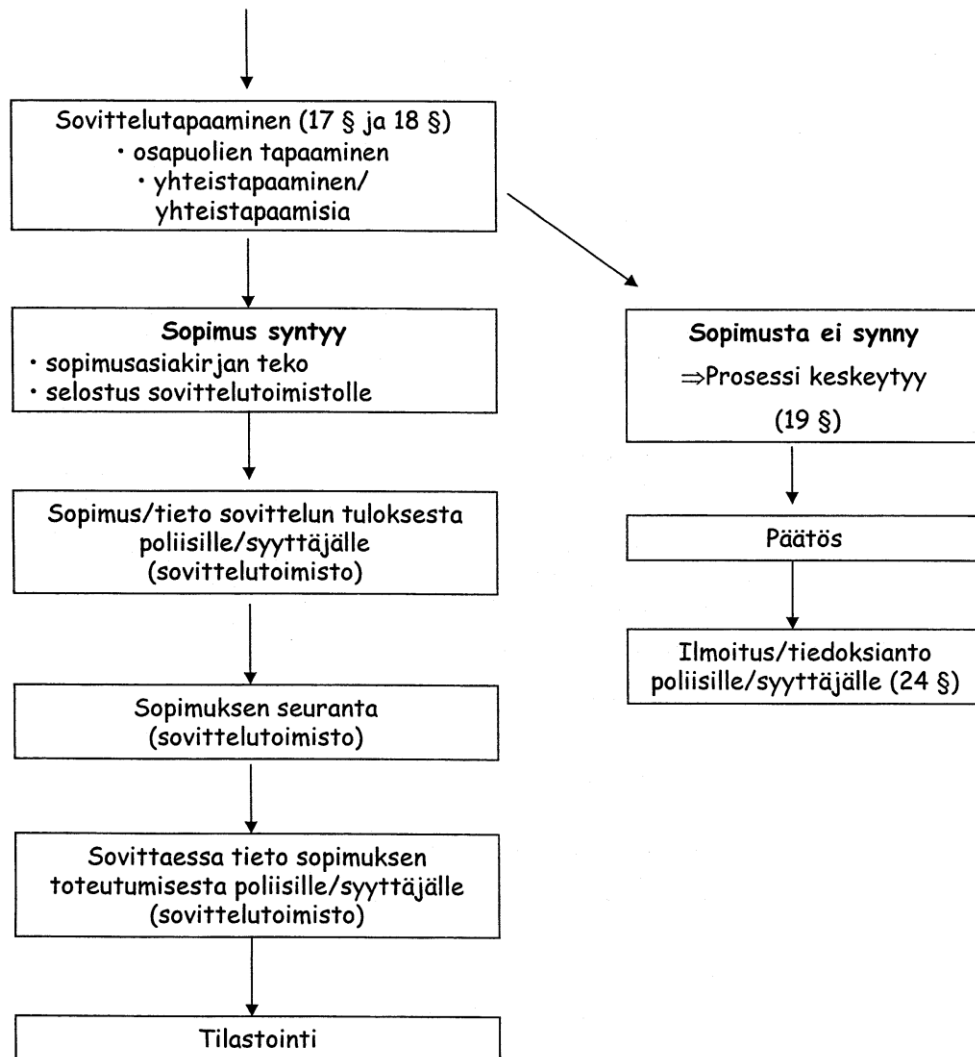
LIITE 2 Nopeutettu menettely rikosprosessissa

LIITE 3 Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

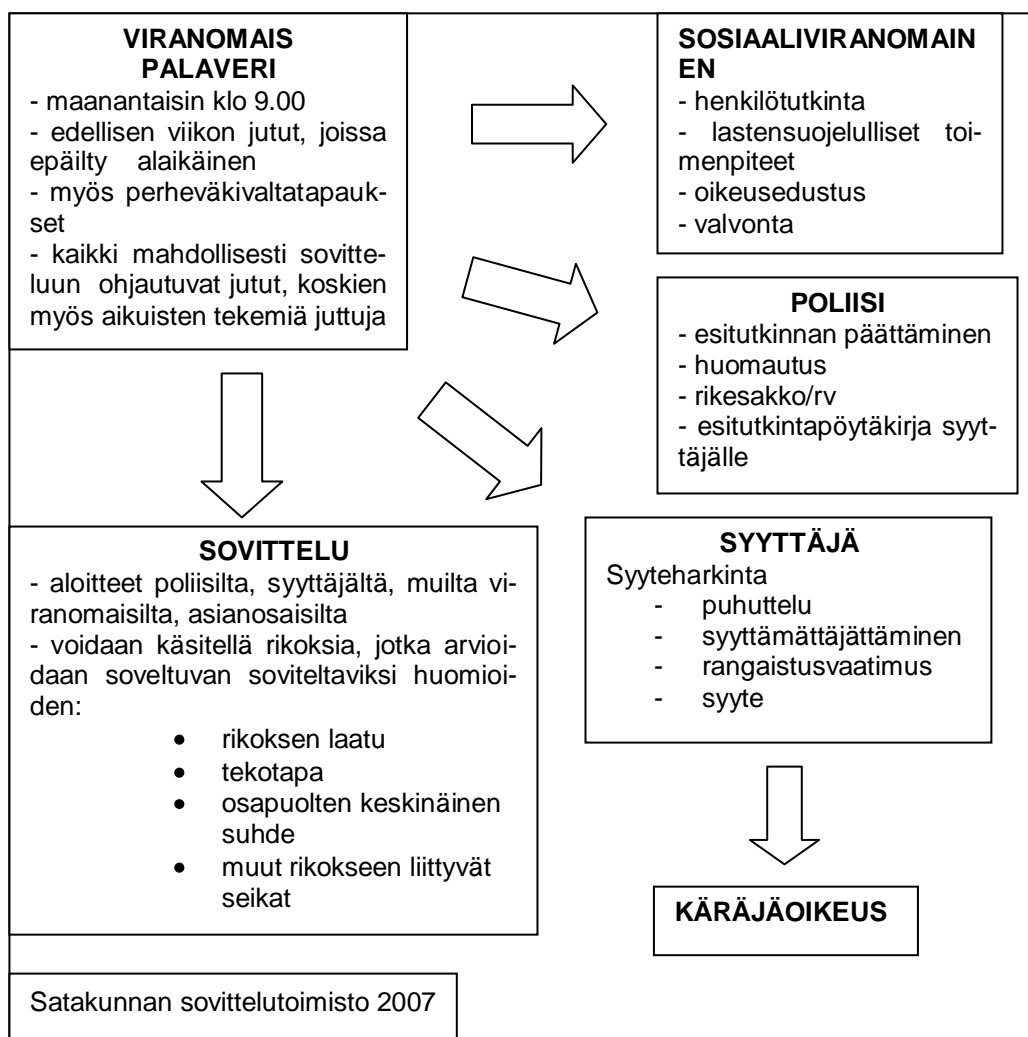
LIITE 4 Sovintopaketti – Vapaaehtoisten sovittelijoiden opas sovittelun tueksi

SOVITTELUPROSESSI

NOPEUTETTU MENETTELY RIKOSPROSESSISSA

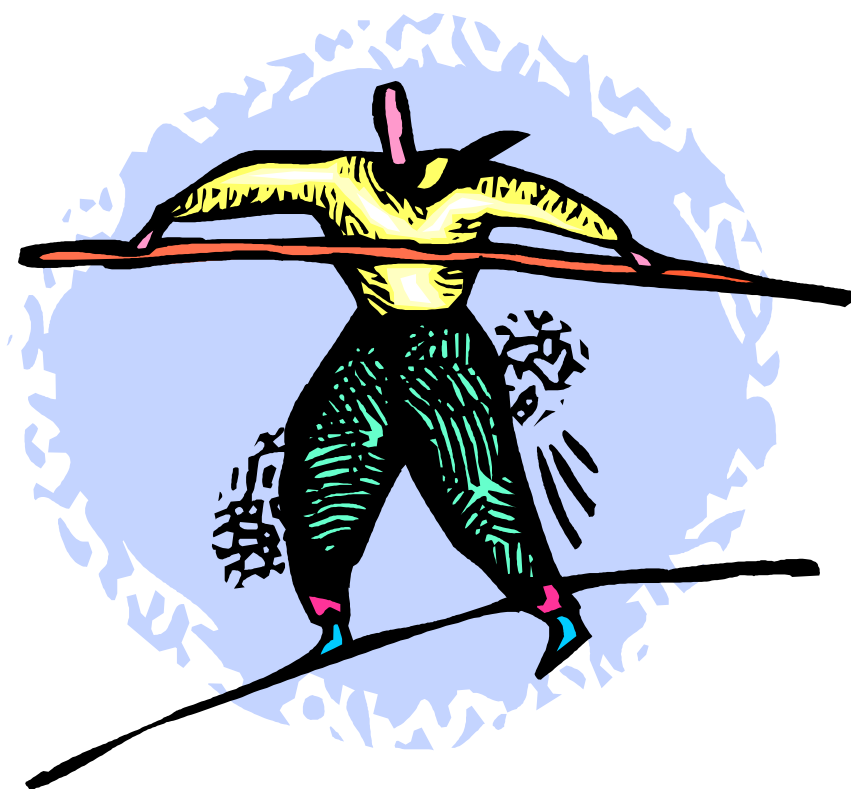
SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU
Tiedepuisto 3
28600 PORI

OP07
SOPIMUS
OPINNÄYTETYÖN
TEKEMISESTÄ

Opinnäytetyön tekijä: Sini Venhomaa	Opiskelijanumero: [REDACTED]	Aloitusryhmä: [REDACTED]
Koulutusohjelma: soionomi (AMK)		
Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: Tuula Ruusunen [REDACTED]		
Toimeksiantaja, yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: Satakunnan sovitellutoimisto, Katja Vaahtera [REDACTED]		
Opinnäytetyön nimi: Vapaaehtoisten sovitellijoiden menetelmäkansio		
Työn etenemisaikataulu: valmistuu syksyllä 2009 Tarkempi selvitys on sopimuksen liitteenä olevassa hyväksytyssä tutkimus-/projektisuunnitelmassa.		
Vakuutukset. Jos opinnäytetyö tehdään kokonaan tai osittain työsuhteessa palkkaa vastaan, niin toimeksiantajan on laadittava asianmukainen kirjallinen työsuhteeseen. Työnantaja huolehtii lainmukaisista vakuutuksista, sillä ammattikorkeakoulun vakuutukset eivät kata työsuhteessa tehtävän opinnäytetyön tekijää. Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen. Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. Aineiston hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Satakunnan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta. Oikeudet opinnäytetyön tuloksiin. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle. Immateriaalioikeudet. Tekijänoikeus ja muut immateriaalioikeudet opinnäytetyöhön kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Opinnäytetyön tekijä ja toimeksiantaja sopivat erikseen, missä laajuudessa tekijänoikeus tai muut immateriaalioikeudet siirtyvät toimeksiantajalle. Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu. Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Ammattikorkeakoulu vastaa työn ohjauksesta, seurannasta ja työn riittävästä laatuvarmistuksesta. Ammattikorkeakoulu ei ole taloudellisesti vastuussa työn tuloksista tai aikataulusta. Opinnäytetyön tekijä ei vastaa toimeksiantajalle vahingosta, joka toimeksiantajalle syntyy opinnäytetyön viivästyttämisestä, ellei erikseen toisin sovita. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana saamansa luottamuksellisen aineiston, kun opinnäytetyö on valmistunut, tai kun osapuolet yhdessä toteavat, että yhteistyöedellytyksiä opinnäytetyön loppuun saattamiseksi ei ole. Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö tai sen osia voidaan julkaista myös internetissä sopimalla niistä erikseen. Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opettaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa. Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti neuvottelemalla osapuolten kesken. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, erimielisyydet ratkaistaan Porin käräjäoikeudessa. Tätä sopimusta on laadittu kolme kappaletta, yksi kullekin osapuolelle. Satakunnan ammattikorkeakoululla on oikeus käyttää yhteistyöhanketta referenssinä ammattikorkeakoulun työelämäyhteistyistä, mukaan lukien SAMKin yhteistyötietokanta, johon voi tehdä hakuja internetissä. Opinnäytetyöstä näkyvät otsikko, organisaatio ja organisaation yhteyshenkilö. Hanketta voidaan lisäksi hyödyntää ammatillisen korkeakoulutuksen tavoitteita edistävistä esim. opetusmateriaalina tai -metodina edellyttäen, ettei hankkeeseen sisältyneiden tietojen luottamuksellisuutta vaaranneta.		
Päiväys: 5.3.2009		
Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus, nimi ja nimen selvitys: [Signature] Katja Vaahtera, johtava sovitellun ohjaaja	Koulutusjohtajan/Toimialajohtajan allekirjoitus ja nimen selvitys: [Signature] Tuula Ruusunen - Ulo	
Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: [Signature] Sini Venhomaa		

SOVINTOPAKETTI

Vapaaehtoisten sovittelijoiden opas sovittelun tueksi

SISÄLLYS

SAATTEEKSI LUKIJALLE	4
1 POLIISIVIRANOMAINEN	5
1.1 Rikoksen osapuolet	5
1.2 Esitutkinta	5
1.3 Rikostyytit	6
1.4 Satakunnan poliisilaitos	6
2 SOVITTELUTOIMINTA	7
2.1 Mitä sovittelu on?	7
2.2 Sovittelun yleiset edellytykset	8
2.3 Alaikäiset sovittelussa	8
2.4 Sovittelijana toimiminen	8
2.5 Sovittelijan tehtävät	8
2.6 Sovittelun järjestäminen	9
2.7 Sovittelun keskeyttäminen	9
2.8 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus	9
2.9 Sovittelun päättymisen ja seuranta	10
2.9.1 Seuranta	10
2.9.2 Mitä jos sopimus ei täytykään?	10
3 SYYTTÄJÄVIRANOMAINEN	11
3.1 Yleinen syyttäjä	11
3.2 Päätös syyttämättäjättämisestä (SJP)	11
3.3 Satakunnan syyttäjänvirasto	11
4 KÄRÄJÄOIKEUDET	12
4.1 Rikosasia t	12
4.2 Riita-asiat	12
4.3 Kirjallinen menettely	12
4.4 Satakunnan kärjäoikeus	12
5 NUORTEN RIKOSPROSESSIN KÄSITTELY	13
5.1 Nuori rikoksentekijä	13
5.2 Nuorten tekemien rikosten nopeutettu käsittely	13
5.3 Nuorisorangaistus	13
5.4 Vahingonkorvausvelvollisuus	13
6 VALTIOKONTTORI	14
6.1 Valtiokonttorin maksuperusteet ja käytännöt	14
6.2 Miten korvausta voi hakea?	14

7	HENKILÖVAHINKOASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN SUOSITUKSET	15
8	LÄHESTYMISKIELTO	16
8.1	Kuka voi hakea lähestymiskieltoa?	16
8.2	Miten lähestymiskieltoa haetaan?	16
9	VAKUUTUSYHTIÖT	17
9.1	Vakuutusyhtiöt sovittelussa	17
9.2	Sovittelutoimiston vakuutus	17
10	AUTTAVAT TAHOT	18
11	PARITYÖSKENTELY	20
12	SOVITTELUN PUNAINEN LANKA.....	21
13	HANKALAN IHMISEN KOHTAAMINEN	22
14	NUORTEN SOVITTELUN PÄÄKOHDAT	23
15	VASTUUN ASKELEET NUORILLE	24
16	SOVITTELU MOTIVOIVAN HAASTATTELUN MENETELMIN	25
17	TUNTEET JA NIIDEN ILMAISU	26
18	SANATON VIESTINTÄ JA KEHON KIELI	27
19	DIALOGISUUS.....	28
20	SOVITTELUTILANTEEN JUMIUTUESSA	29
21	SOPIMUKSEN LAATIMINEN	30
	LIITTEET	

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

SAATTEEKSI LUKIJALLE

Tämä kansio on tarkoitettu Satakunnan sovittelutoimiston vapaaehtoisille sovittelijoille. Sen tavoitteena on tuoda apua, tukea ja tietoa sovittelutilanteisiin. Kansion tarkoituksena on parantaa sovittelijoiden ammattitaitoa ja tietoutta sekä antaa valmiuksia kohdata eri-ikäisiä asiakkaita. Toivon tämän myötä kansioista olevan hyötyä myös itse asiakkaille.

Kansion on tarkoitus olla selkeä ja helppolukuinen. Tärkeät asiat ovat hyvin näkyvillä ja helposti löydettävissä. Toivon sovittelijoiden käyttävän kansiota ja pohtivan siihen listattuja asioita etukäteen jokaiseen sovitteluun valmistauduttaessa. Tarkoituksena on kuitenkin, että kansiota voi selata ja käyttää myös sovittelun aikana, jolloin vaikeisiin tilanteisiin saattaa löytyä tarpeellisia menetelmiä asian selvittämiseksi.

Kansio koostuu pääasiallisesti kolmesta erillisestä osasta. Ensimmäisen osan sisältönä on sovittelun tarkoitus ja jutun kulku, yhteistyötahot ja niiden yhteystiedot sekä käytännöt. Ensimmäisessä osassa kerrotaan myös asiakkaista ja sovittelijoiden tehtävistä. Toinen osa koostuu asiakkaiden kohtaamisessa käytettävistä menetelmistä, jotka on suunnattu sovittelijoiden avuksi erilaisiin ja mahdollisesti haasteellisiin sovittelutilanteisiin. Kolmannessa ja viimeisessä osassa on sovittelijoille tarkoitettuja lomakkeita, yhteystietoja, kirjallisuuslista sekä sopimusmalleja.

Toivon kansion runsasta käyttöä ja myös palautetta sen toimivuudesta. Onnea sovittelutilanteisiin ja asiakkaiden kohtaamiseen.

Porissa 19.5.2009

Sini Venhomaa, Satakunnan sovittelutoimiston vapaaehtoinen sovittelija

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

1 POLIISIVIRANOMAINEN

Sovittelutoimiston aloitteet tulevat pääasiallisesti poliisilta, joka ensin tutkii ja arvioi rikosta sekä sen sovittelumahdollisuutta. Poliisin tulee kuulusteluissa kysyä asianosaisilta suostumus sovitteluun.

1.1 Rikoksen osapuolet

Asianomistaja on henkilö, joka on joutunut rikoksen kohteeksi. Poliisi voi kuulustella asianomistajaa rikoksen selvittämiseksi sekä tarkentaakseen asianomistajan kärsimät vahingot ja mahdolliset vaatimukset epäiltyä kohtaan.

Rikoksesta epäilty on henkilö, joka epäillään syylistyneen rikokseen. Poliisin tiedossa tulee olla asioita, joiden avulla epäiltyä voidaan pitää syyllisenä tekoon. Epäilylle tulee ennen kuulustelua ilmoittaa mistä teosta häntä epäillään. Esitutkinnassa selvitetään ja otetaan huomioon sekä epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat todisteet.

Alaikäinen epäilty on iältään alle 18-vuotias ja häntä kohdellaan esitutkinnassa lapsena, joten häntä tulee kohdella iän ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Alaikäistä epäiltyä ei saa kuulustella ilman todistajaa. Myös alle 15-vuotiaita voidaan kuulustella rikoksesta epäiltynä, vaikka hän ei olekaan rikosoikeudellisessa vastuussa. Tästä huolimatta alle 15-vuotiaat ovat korvausvelvollisia. Alle 18-vuotiaista kuulusteltaessa hänen huoltajallaan, edunvalvojallaan tai muulla laillisella edustajallaan on mahdollisuus osallistua kuulusteluun. Myös sosiaalilautakunnan edustaja on yleensä mukana kuulustelussa tällaisissa tilanteissa. Poliisiviranomaisen tulee tehdä lastensuojeluilmoitus aina, kun epäiltynä on alle 18-vuotias nuori.

1.2 Esitutkinta

Rikoksen esitutkinta suoritetaan poliisin toimesta rikoksen olosuhteiden, ajankohdan ja asiaan osallisten selventämiseksi. Esitutkinnassa selvitetään myös rikoksella aiheutetut vahingot sekä asianomistajan mahdolliset vaatimukset. Esitutkinta tulee suorittaa ilman viivytyksiä.

Asianosaisten kuulusteleminen kuuluu esitutkintaan. Poliisin tehtävänä on kuulustella asianomistajaa, rikoksesta epäiltyä, todistajia sekä erilaisia asiantuntijoita, esimerkiksi oikeuslääkäreitä. Kuulusteluissa kuulusteltavan on yleensä oltava itse läsnä, mutta kuulustelu voidaan suorittaa myös puhelimitse tai asiamiehen välityksellä, mikäli se ei aiheuta haittaa esitutkinnalle.

Kuulustelupöytäkirja laaditaan aina kuulustelusta. Kuulustelupöytäkirja annetaan heti kuulustelun päätyttyä kuulusteltavan tarkastettavaksi. Sen allekirjoittavat kuulusteltu, kuulustelija ja paikalla ollut mahdollinen kuulustelutodistaja, jonka jälkeen pöytäkirjaa ei saa enää muuttaa.

Esitutkintapöytäkirja muodostuu kaikkien asianosaisten kuulustelupöytäkirjoista, poliisin tutkintailmoituksesta ja selostuksesta sekä mahdollisista liitteistä. Keskeneräinen esitutkintapöytäkirja on salassa pidettävä. Esitutkintapöytäkirja lähetetään syyttäjälle syyteratkaisun tekemistä varten sekä mahdollisesti sovittelutoimistoon asian sovittelua varten. Esitutkintapöytäkirjan kokoaminen ja asian eteenpäin vieminen päätää esitutkinnan.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

1.3 Rikostyyppit

Asianomistajarikokset poliisi käsittelee ja tutkii vain silloin, kun asianomistaja vaatii rikoksen epäillylle rangaistusta. Rangaistusvaatimuksen peruuttaminen keskeyttää tutkinnan. Esimerkkejä asianomistajarikoksista ovat kunnianloukkaus, kotirauhan rikominen ja muut lievät rikokset, kuten lievä pahoinpitely ym.

Virallisen syytteen alaiset rikokset menevät aina poliisin tutkintaan ja syyttäjän syyteharkintaan, vaikka asianomistaja ei vaatisikaan rangaistusta. Esimerkkinä virallisen syytteen alaisesta rikoksesta on pahoinpitely.

1.4 Satakunnan poliisilaitos

Porin pääpoliisiasema:

Satakunnankatu 5
PL 38 (28101 Pori)
28100 Pori

Puhelin 071 874 0501
Fax 071 874 9050
Sähköposti [REDACTED]

Rauman poliisiasema:

Aittakarinkatu 21
PL 148 (26101 Rauma)
26100 Rauma

Puhelin 07187 40151
Fax 07187 46101
Sähköposti [REDACTED]

Euran palvelupiste:

Satakunnankatu 12
PL 13 (27511 Eura)
27510 Eura

Puhelin 071 874 6120
Fax 071 874 6129

Kankaanpään poliisiasema:

Paasikivenkatu 13
38700 Kankaanpää

Puhelin 071 874 6017
Fax 071 874 6031
Sähköposti [REDACTED]

Kokemäen poliisiasema:

Tulkkilantie 8
32800 Kokemäki

Puhelin 071 874 7555
Fax 071 874 4631
Sähköposti [REDACTED]

Lähde: www.poliisi.fi

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

2 SOVITTELUTOIMINTA

2.1 Mitä sovittelu on?

Sovittelu on vapaaehtoista ja maksutonta palvelua, jossa rikoksesta epäilty ja uhri voivat kohdata toisensa luottamuksellisesti koulutetun ja puolueettoman sovittelijan välityksellä. Sovittelun tarkoituksena on, että asianosaiset käsittelevät rikoksesta tai riidasta aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä niiden korvauksia. Sovittelussa pyritään löytämään kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu.

Sovittelussa keskeisintä on rikoksen osapuolten kommunikointi ja sopuun pääseminen. Sovitteluun tulevat ihmiset ovat tasa-arvoisia sovittelijoiden näkökulmasta. Tarkoituksena on paneutua ihmisten välisiin suhteisiin ja tunteisiin sekä niihin kohdistuneisiin loukkauksiin, jotta he voivat tulevaisuudessa kohdata toisensa ilman kaunaa.

SOSIAALISET TAVOITTEET

- kriisitilanteen korjaaminen
- vastuun käsite
- sosiaalinen kasvaminen
- ennaltaehkäisy
- inhimillinen sovinto
- yksilö-, perhe- ja yhteisötason pahoinvoinnin torjuminen
- toisen osapuolen kohtaaminen

RIKOSOIKEUDELLISET TAVOITTEET

- prosessin korvaaminen
- oikeudenkäynnin nopeutuminen
- käsittelyn inhimillistäminen
- tekijän ja uhrin vilpitön pyrkimys sovintoon

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

2.2 Sovittelun yleiset edellytykset

Sovittelussa käsitellään rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltavaksi. Tässä huomioidaan rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksen tekijän ja uhrin välinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat. Riita-asioita soviteltaessa ainakin yhden osapuolen tulee olla yksityinen henkilö.

Sovittelun toteutumisen tärkeimpänä edellytyksenä on kaikkien osapuolten henkilökohtainen suostumus sovitteluun. Osapuolten tulee myös ymmärtää sovittelussa tehtävien ratkaisujen merkitys. Vajaavaltaiseksi julistettu täysi-ikäinen henkilö voi osallistua sovitteluun, mikäli hän ymmärtää asian merkityksen ja antaa henkilökohtaisen suostumuksen sovitteluun.

2.3 Alaikäiset sovittelussa

Alaikäisten, myös alle 15-vuotiaiden tekemiä rikoksia voidaan sovittaa. Alaikäiseen kohdistuneet rikokset eivät ole kelpollisia sovitteluun, mikäli uhrilla katsotaan olevan erityisen suojan tarve ikänsä tai rikoksen laadun vuoksi (esim. seksuaalirikokset). Alaikäisen osapuolen henkilökohtaisen suostumuksen lisäksi tarvitaan myös hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan suostumus sovitteluun. Alle 15-vuotiaan osapuolen vanhemmalla tai muulla laillisella edustajalla on aina oikeus osallistua sovitteluun.

2.4 Sovittelijana toimiminen

Sovittelija mahdollistaa vuorovaikutuksen sovitteluun osallistuvien osapuolten välille. Sovittelijana toimiminen on vapaaehtoista toimintaa, joka on ammatillisesti ohjattua. Sovittelijat koulutetaan työtehtäviin, jotka hoidetaan pääasiallisesti parityönä. Työ on palkatonta, mutta kulut yleensä korvataan. Sovittelijan tulee sovittelutilanteessa olla puolueeton, tasapuolinen, luottamuksellinen ja kiinnostunut asiasta. Vaitiolovelvollisuus sitoo sovittelijoita.

2.5 Sovittelijan tehtävät

Sovittelutoimiston tehtävänä on valita tapaukseen sopivat sovittelijat. Sovittelijoiden tehtävänä on hoitaa sovitteluprosessi. Sovittelutilanteessa osapuolet tekevät sopimuksen, sovittelijat ohjaavat keskustelua kysymyksillä ja kommentailla sekä luovat turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin tapahtumaan. Sovittelijoiden tehtävänä on myös antaa osapuolille tietoa saatavilla olevasta oikeusavusta ja muista palveluista. Kukin tapaus on yksilöllinen ja tämän takia koko sovitteluprosessiin tulee varata riittävästi aikaa.

- 1. suunnittelu työparin kanssa**
- 2. yhteydenotto asianosaisiin**
- 3. erillistapaamiset (tarpeen mukaan)**
- 4. sovitteluistunto**
- 5. sopimuksen tekeminen**
- 6. sopimuksen seuranta (tarpeen mukaan)**

Sovittelijan tulee toimia tiiviissä yhteistyössä sovittelutoimiston kanssa. Sovittelusta ja sen kulusta tulee raportoida, luovuttaa allekirjoitettu sopimus, kaikki asiakirjat ja kulkukorvauslomake sovittelun päätyttyä sovittelun ohjaajalle. Sovittelutoimisto ohjaa ja auttaa sovittelijoita tarpeen vaatiessa.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

2.6 Sovittelun järjestäminen

Sovittelu järjestetään sovittelijoiden ja osapuolten läsnä ollessa. Osapuolet saavat käyttää tapaamisessa avustajaa tai tukihenkilöä, mikäli se ei vaaranna sovittelun kulua. Alaikäisten henkilöiden sovittelussa huoltajan tai muun laillisen edustajan läsnäolo on luovallista, mikäli sitä ei katsota alaikäisen osapuolen edun vastaiseksi. Alle 15-vuotiaan osapuolen edustajaa ei saa kieltää osallistumasta sovittelutapaamiseen. Yleensä huoltajat osallistuvat alaikäisten sovitteluun.

Erillistapaamiset järjestetään ennen varsinaista sovittelutapaamista esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa sovittellessa, mikäli osapuolet niin haluavat tai se on olennaista tapausta käsiteltäessä.

2.7 Sovittelun keskeyttäminen

Sovittelu on vapaaehtoista kaikille osapuolille ja näin ollen se on mahdollista keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Varsinaisen keskeytymispäätöksen tekee johtava sovittelun ohjaaja. Sovittelijoiden tehtävänä on kuitenkin sovittelutilanteessa tarkkailla ilmapiriä ja vaadittaessa keskeyttää sovitteluistunto.

Sovitteluistunto ja koko sovittelu voidaan keskeyttää, mikäli:

- osapuoli peruuttaa suostumuksensa
- on syytä epäillä, ettei sovitteluun suostuminen ole vapaaehtoista
- sovittelun osapuoli ei kykene ymmärtämään sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkitystä
- sopua ei tunnu syntyvän
- tilanne on uhkaava tai hyvin riitaisa

Uusia istuntoja voidaan järjestää myöhemmin ajankohtina, mikäli sovittelutoimistossa asia katsotaan edelleen olevan sovittelukelpoinen ja kaikki asianosaiset niin haluavat.

2.8 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Sovittelutoimistoa, sovittelijoita sekä muita sovitteluasioiden käsittelyyn osallistuvia henkilöitä sitoo vaitiolovelvollisuus, mitä sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia asiakirjoja sekä osapuolten asioita. Esimerkitapauksista puhuttaessa henkilöt eivät saa olla tunnistettavissa.

Oikeudessa sovittelija ei saa todistaa asioita, joita hän on saanut tietää sovitteluprosessin aikana, jollei ole erittäin tärkeitä syitä näin toimimiseen. Sovittelun osapuolia koskee vetoamiskielto, joka koskee asian myöhempää käsittelyä; sovittelun aikana tehtyihin tarjouksiin tai tunnustuksiin ei saa vedota ilman vastapuolen lupaa.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

2.9 Sovittelun päättyminen ja seuranta

Sovitteluprosessi päättyy, kun sovittelusopimukseen kirjatut asiat katsotaan toteutuneeksi tai sopimusta ei synny ja sovittelu keskeytyy.

2.9.1 Seuranta

Seurannalla tarkoitetaan toimia, joilla seurataan sovintoon päätyneessä sovittelussa tehtyjä sopimuksia. Seurannasta tulee keskustella ja sopia sovittelussa ja kirjata ylös seurantatapa. Seurannan hoitaa pääasiallisesti sovittelutoimisto, mutta myös sovittelija voi seurata sopimuksen täyttymistä.

Esimerkki: Sovittelussa sovitaan Hilkan maksavan Henrille 200 € kahden kuukauden kuluessa. Hilka on yhteydessä sovittelutoimistoon tai sovittelutoimiston henkilökunta Hilkkaan kahden kuukauden kuluessa. Yhteydenoton tarkoituksena on käydä läpi maksusuorituksiin liittyvät asiat.

Sovittelutoimisto ilmoittaa sopimuksen täyttymisestä poliisille tai syyttäjälle. Myös sopimuksen rikkomisesta tai vain osittain täytetystä sopimuksesta ilmoitetaan viranomaisille, jotta heillä on oikeaa tietoa omaa päätöksentekoa varten.

2.9.2 Mitä jos sopimus ei täytykään?

Mikäli sopimusta ei täytetä, esim. rahakorvausta ei makseta sovittuun aikaan mennessä, voi asianomainen tehdä haastehakemuksen oman alueen käräjäoikeuteen. Kanteen tekeminen on maksullista.

- Kantaja lähettää kirjallisen vapaamuotoisen haastehakemuksen vastaajaan kotipaikan käräjäoikeuden kansliaan.
- Haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten eli kantajan ja vastaajan sekä heidän asiamiestensä ja mahdollisten todistajien nimet ja yhteystiedot
- Haastehakemuksessa kantaja esittää, mitä hän vaatii vastaajalta ja millä perusteella
- Haastehakemukseen on liitettävä sopimus tai muu asiakirja, johon vaatimus perustuu (esim. sovittelun tuloksena tehty sopimus)

Esimerkki haastehakemuksesta liitteenä.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

3 SYYTTÄJÄVIRANOMAINEN

3.1 Yleinen syyttäjä

Syyttäjä pitää huolta siitä, että rikoksen tekijä joutuu vastuuseen teostaan ja asia etenee tarvittaessa käräjäoikeuteen. Syyttäjän tulee kuitenkin huolehtia, ettei ketään syytetä tai tuomita ilman laillisia perusteita. Syyttäjä tekee päätökset itsenäisesti, eikä voi vastaanottaa ohjeita tai määräyksiä yksittäisiä asioita koskien. Paikallisissa syyttäjänvirastoissa toimivat johtavat kihlakunnansyyttäjät, apulaispäälliköt sekä kihlakunnansyyttäjät. Syyttäjä voi harkintansa mukaan lähettää aloitteita sovitteluun.

3.2 Päätös syyttämättä jättämisestä (SJP)

Syyttäjä voi tehdä päätöksen syyttämättä jättämisestä, mikäli todisteita ei ole riittävästi syytteen nostamiseen tai syyteoikeus asiaan on vanhentunut. Syyttämättä jättämispäätös voidaan tehdä myös tapauksissa, joissa teosta ei ole odotettavissa ankaraa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja rikosta voidaan kokonaisuudessaan pitää vähäisenä. Sovittelussa saavutettu sovinto asianosaisen välillä voi myös johtaa syyttämättä jättämiseen. Syyttäjä ottaa SJP päätöksiä tehdessään myös huomioon rikokset, joiden tekijänä on alle 18-vuotias ja tekeminen on johtunut pikemminkin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lakia kohtaan.

3.3 Satakunnan syyttäjänvirasto

Satakunnan syyttäjänviraston alueisiin kuuluvat Kankaanpään, Kokemäen, Porin sekä Rauman kihlakunnat.

Porin päätoimipaikka:

Isolinnankatu 22 B
PL 291 (28101 Pori)
28100 Pori

Puhelin 010 362 6550
Fax 010 362 6571
Sähköposti [REDACTED]

Rauman palvelutoimisto:

Virastotalo
Aittakarinkatu 21
PL 83 (26101 Rauma)
26100 Rauma

Puhelin 010 362 5410, 010 362 5404
Fax 010 362 5409
Sähköposti [REDACTED]

Lähde: www.oikeus.fi

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

4 KÄRÄJÄOIKEUDET

Käräjäoikeudessa käsitellään rikos-, riita- ja hakemusasioita. Käräjäoikeuden menettelyjä koskeissa kysymyksissä voi kääntyä käräjäoikeuden kanslian puoleen, josta saa ohjausta arkipäivisin klo 8.00 – 16.15 välisenä aikana.

1.5 Rikosasiat

Käräjäoikeudessa käsiteltäviä rikosasioita ovat syytteet varkaudesta, rattijuopumuksesta, pahoinpitelystä tai muusta rangaistavasta teosta. Rikosasiaa voidaan sovittaa korvausvaatimusten osalta.

4.1 Riita-asiat

Riita asioita käsitellään myös käräjäoikeudessa. Käsiteltäviä asioita ovat vahingonkorvaukset, perintäriidat, kaupan purkamiset sekä huoneiston vuokra-asiat.

4.2 Kirjallinen menettely

Kirjallisen menettelyn periaatteena on antaa tuomio pelkän kirjallisen materiaalin perusteella silloin, kun syyttäjä katsoo asian olevan käsiteltävissä ilman pääkäsittelyä. Kirjallinen menettely suoritetaan käräjäoikeuden kansliassa. Suullista käsittelyä ei näin ollen pidetä eikä ketään kutsuta oikeuteen.

Kirjallinen menettely tehdään pääasiallisesti yleisimmistä rikoksista, kuten liikennejuopumus, varkaus, kavallus ja pahoinpity. Menettelyn toimittamiseen vaaditaan sekä syytetyn että asianomistajan suostumukset, täysi-ikäisyys ja syytetyn tunnustus syytteessä kerrottuun rikokseen. Kirjallisella menettelyllä voidaan tuomita syytetty sakkorangaistukseen, yhdyskuntapalveluun tai enimmillään yhdeksän kuukauden ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

4.3 Satakunnan käräjäoikeus

Käyntiosoite:
Porin oikeustalo
Tullipuominkatu 5
28100 Pori

Postiosoite:
PL 154
28101 Pori

Puhelin 010 364 6711
Fax 010 364 6712
Sähköposti [REDACTED]

Lähde: www.oikeus.fi

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

5 NUORTEN RIKOSPROSESSIN KÄSITTELY

5.1 Nuori rikoksentekijä

Nuorena rikoksentekijänä pidetään henkilöä, joka rikoksen tehdessään on 15–20-vuotias.

Alle 15-vuotiaat:

- rikoksia ei käsitellä oikeudessa
- ei tuomita rangaistusta

15–17 –vuotiaat:

- tuomitun rangaistuksen määrä on enintään $\frac{3}{4}$ täysi-ikäisen tuomiosta
- ei yleensä ehdotonta rangaistusta
- voidaan jättää rangaistuksesta tuomitsematta, mikäli ottaa opikseen ilman rangaistusta

5.2 Nuorten tekemien rikosten nopeutettu käsittely

Nuorten tekemien rikosten käsittelyssä pyritään toimimaan mahdollisimman lyhyellä aikataululla ja kaikkien viranomaisten tiiviillä yhteistyöllä, erityisesti nuorille rikoksentekijöille tarkoitettuja toimintamalleja käyttäen. Tällä tavoin pyritään ennaltaehkäisemään rikosten uusimista.

5.3 Nuorisorangaistus

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan tuomita 4-12 kuukauden mittainen nuorisorangaistus. Rangaistusta ei suoriteta rangaistuslaitoksessa, vaan valvonnan alaisena. Rangaistuksen ajan valvotaan palkatonta työntekoa ja päihteidenkäyttöä. Nuorisorangaistuksen osana kuuluu suorittaa sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä sekä ohjelmia valvonnan alaisena.

5.4 Vahingonkorvausvelvollisuus

Vahingontekijä joutuu korvaamaan aina rikoksella aiheuttamansa vahingon, vaikka tuomiota asiasta ei olisi tullut. Tämä pätee myös alla 15-vuotiaisiin. Korvausvelvollisuutta voidaan kuitenkin kohtuullistaa, mikäli korvausten määrän katsotaan olevan kohtuuton suhteessa alaikäisen henkilön ikään ja maksukykyyn.

SATAKUNNAN SOVITTELUKESKUS

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

6 VALTIOKONTTORI

Valtiokonttori on valtion vakuutuslaitos. Sen tehtävänä on hoitaa valtion korvauksen piiriin kuuluvat tapaturmat ja liikennevakuutuslainsäädäntöön perustuvat korvaukset, rikosvahinkojen korvaukset sekä muut lainsäädäntöön perustuvat etuudet ja korvaukset.

6.1 Valtiokonttorin maksuperusteet ja käytännöt

Valtiokonttori voi maksaa rikoksen uhreille korvausta rikoksella aiheutetusta henkilövahingosta, esinevahingosta, taloudellisesta vahingosta ja kärsimyksestä rikosvahinkolain perusteella. Valtion varoista maksettavasta korvauksesta vähennetään kuitenkin korvaus, jonka rikoksen uhri on saanut muun lain tai vakuutuksen perusteella tai rikoksen tekijältä. Valtiokonttori maksaa korvauksen pääasiallisesti tuomioistuimen tuomion mukaisesti. Valtiokonttorista voidaan hakea korvausta rikosasioissa myös sovittelussa laaditun sopimuksen perusteella.

6.2 Miten korvausta voi hakea?

- uhrin tehtävä ilmoitus poliisille rikoksesta
- mikäli asia käsitellään tuomioistuimessa, tulee uhrin vaatia korvauksia
- täytettävä korvaushakemus -lomake (saatavissa valtiokonttorista sekä valtiokonttorin internetsivuilta)

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

7 HENKILÖVAHINKOASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN SUOSITUKSET

Rikos- ja riita-asioita käsiteltäessä asianomistajalla on yleensä joitakin korvausvaatimuksia epäiltyä kohtaan. Asianomistajalla on itse mahdollisuus määrittää kyseistä tapausta koskevat korvausvaatimukset, joista sovitaan epäillyn kanssa sovitteluistunnossa. Liikennevahinkolautakunnalla sekä henkilövahinkoasiain neuvottelukunnalla on eräitä suosituksia korvausten määrästä.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta on lakisääteinen toimija, joka on perustettu yhtenäistämään henkilövahinkojen ja kärsimyksen korvauskäytäntöjä. Neuvottelukunta antaa yleisiä suosituksia kivusta ja särystä, muusta tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta sekä kärsimyksestä. Neuvottelukunnan suositukset ja sovittelussakin aikaisemmin käytetyt liikennevahinkolautakunnan ohjeet ja normit eivät ole suoraan vertailukelpoisia keskenään. Liikennevahinkolautakunnan ohjeiden ja normien käyttöön soveltamista vaikeuttaa se, että ne on laadittu ainoastaan liikennevahinkoja silmällä pitäen.

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset on tehty erityisesti oikeus ja korvauskäytäntöjen yhdistämiseksi. Näin ollen sovittelutoiminnassa näiden suositusten avulla pyritään kohtuullistamaan asianomistajien korvausvaatimuksia, jotka liittyvät henkeen ja terveyteen. Toisin sanoen suositukset antavat suuntaa asianomistajalle siitä, minkälaisen summan hän voi esimerkiksi pahoinpitelyä soviteltaessa pyytää korvausvaatimuksia. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksiin kuuluu myös kirjassa oleva perusteluosa, joka on tehty suositusten soveltamisen helpottamiseksi.

Korvauksen suuruuden määrittäminen riippuu aiheutettujen vahinkojen määrästä ja laadusta.

Vahingonkorvauslain mukaan voidaan pyytää maksettavaksi:

- Yksi korvaus yhden vahinkolajin vahinkoa kohden.
- Vahinko koostuu monen vahingon yhdistelmästä (esim. jalan ja käden murtuminen), jotka kuuluvat samaan vahinkolajiin (tilapäinen haitta), tulee näistä määritellä jokin yhteinen korvaus.
- Eri vahinkolajien vahingot eritellään (esim. tilapäinen haitta: nenäluun murtuma + pysyvä haitta: nenän epämuotoisuus) ja niiden yhteenlaskettua summaa voidaan pyytää korvauksena tapahtuneesta.

Vahinkolajit: tilapäinen haitta, pysyvä haitta, loukkauksen aiheuttama kärsimys ja surmansa saaneen läheiselle aiheutunut kärsimys.

Lähde: Oikeusministeriö. 2008. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia. Helsinki. Edita.

Sähköinen versio saatavilla osoitteesta <http://www.om.fi/1210773169277>

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

8 LÄHESTYMISKIELTO

Lähestymiskielto auttaa ehkäisemään rikoksia ja sen avulla voidaan puuttua vakavaan häirintään. Lähestymiskielto voidaan määrätä, mikäli siitä katsotaan olevan apua henkilön hengen, rauhan terveyden sekä vapauden suojaamiseksi. Lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata, seurata, tarkkailla tai edes yrittää ottaa yhteyttä suojelussa olevaan henkilöön. Lähestymiskiellon voimassaoloaika riippuu käräjäoikeuden päätöksestä, mutta on korkeintaan voimassa vuoden. Kieltoon voidaan tarvittaessa hakea jatkoa. Lähestymiskiellon rikkomisesta tulee ilmoittaa poliisille välittömästi.

8.1 Kuka voi hakea lähestymiskieltoa?

Jokaisella on oikeus hakea lähestymiskieltoa, mikäli tuntee olonsa uhatuksi tai häirityksi jonkin toisen henkilön toimesta. Syyttäjillä, poliisilla ja sosiaaliviranomaisilla on mahdollisuus hakea lähestymiskieltoa uhatun henkilön puolesta. Yleisimmin lähestymiskieltoa haetaan entisten puolisoitten häirinnän tai vierailuyritysten vuoksi tai tilanteissa, joissa aikuinen lapsi yrittää kiristää vanhemmaltaan rahaa. Lähestymiskiellolla pyritään joskus myös suojaamaan oikeudenkäynnin todistajia.

8.2 Miten lähestymiskieltoa haetaan?

Lähestymiskieltoa voidaan hakea joko poliisin kautta tai suoraan käräjäoikeudelta kirjallisesti tai suullisesti.

Kieltoa haettaessa tulee mainita seuraavat asiat:

- minkälaisen uhan tai häirinnän kohteeksi olet joutunut / joutumassa
- kenen taholta koet uhkaa tai häirintää
- käsitys häirinnän jatkumisesta tai rikoksen uhasta vastaisuudessa
- onko todisteita tai todistajia

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

9 VAKUUTUSYHTIÖT

9.1 Vakuutusyhtiöt sovittelussa

Sovittelun käynnistyessä asianosaisten vakuutukset tulee selvittää, mikäli se on oleellista asiaa soviteltaessa. Asianomistaja ei voi tehdä sopimusta vahingonkorvauksen siltä osalta, jonka vakuutusyhtiö korvaa. Mikäli vakuutus korvaa koko vahingon, on sovittelussa mahdollista sopia asianomistajan omavastuuosuuden korvaamisesta. Silloin sopimuksessa tulee mainita, että korvaus koskee ainoastaan vakuutuksen omavastuuosuutta. Sovittelussa, jossa vakuutusyhtiö on osallisena, tulee selvittää myös vakuutusyhtiön vaatimukset epäiltyä kohtaan.

9.2 Sovittelutoimiston vakuutus

Satakunnan sovittelutoimiston vakuutusyhtiönä on If Vahinkovakuutusyhtiö Oy. Sovittelutoimiston tapaturma- ja matkavakuutuksen piiriin kuuluvat vapaaehtoiset sovittelijat, sovitteluun osallistuvat asiakkaat (epäillyt, asianomaiset ja mahdolliset huoltajat) sekä sovittelusopimuksen perusteella asianomistajalle työkorvausta suorittavat henkilöt.

Yhteystiedot:

If Vahinkovakuutusyhtiö Oy
Hämeenkatu 20
33200 Tampere

Assistenttipalvelu puh. 010 514 0012
Korvauspalvelu puh. 010 515 8000

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

10 AUTTAVAT TAHOT

Ensi- ja turvakotiyhdistys ry

www.ensijaturvakotienliitto.fi/
www.jussityo.fi

Porin Esikko
Toiminnanjohtaja Arja Saarinen
Tiilimäentie 2
28500 Pori
puh. (02) 633 3850
fax (02) 633 3530
sähköposti: [REDACTED]

Jussi-työ
Jussi-työntekijä
Tero Stenbacka
puh. (02) 633 3850
puh. 040 707 9483 (ma-pe 8-16)

HUOMA Henkirikoksen uhrien liitto

www.huoma.fi

Vertaistukipuhelin (su ja ma 18–20)
puh. 050 576 3311

Irti huumeista ry

www.irtihuumeista.fi

Satakunnan aluejärjestö
Yrjönkatu 6 B 2
28100 Pori
puh. 040 595 5766
sähköposti: [REDACTED]

Yhteyshenkilö
puh. 010 830 8013 (ma-pe 9-16)
sähköposti: [REDACTED]

Peluuri – Peliongelmaisille ja heidän läheisilleen

www.peluuri.fi

Auttava puhelin
puh. 0800 100 101 (arkisin 12–18)
fax (09) 586 5826
sähköposti: [REDACTED]

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

Raiskauskriisikeskus Tukinainen

www.tukinainen.fi

Maksuton kriisipäivystys

puh. 0800-97899 (ma-pe klo 9-15, la-su klo 15-21)

Rikosuhripäivystys

www.rikosuhripaivystys.fi

Auttava puhelin

puh. 0203 16116 (ma-ti 13-21, ke-pe 17-21)

Porin palvelupiste

Tuija Mäntylä

puh. 050 593 6706

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Satakunnan piiri ry

Antinkatu 8

28100 Pori

Seurakunta

www.evl.fi/avain/apu.html

Palveleva puhelin

puh. 010 190 071 (suomenkielisille)

puh. 010 190 071 (ruotsinkielisille)

Porin ev. lut seurakuntayhtymä

Perheasiain neuvottelukeskus

Eteläpuisto 10 A

28100 Pori

puh. 0400 309 783 (ajanvaraus)

fax (02) 623 8785

Suomen AA – Nimettömät alkoholistit

www.aa.fi

AA:n auttava puhelin, Pori

puh. 040 761 9459 (joka päivä 17-22)

puh. (02) 632 5610 (ma, ke, pe 19-21, su 10-11.30)

Suomen Mielenterveysseura

www.mielenterveysseura.fi

Valtakunnallinen kriisipuhelin

puh. 01019 5202 (ma-pe 9-06, la 15-06, su 15-22)

Kriisikeskus netissä: www.tukinet.net

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

11 PARITYÖSKENTELY

Hyvä yhteistyö ja suunnittelu luovat pohjan onnistuneelle sovittelulle. Parityöskentely on helpompaa, kun molemmat tietävät omat tehtävänsä sovittelutilanteessa sekä ovat valmiita auttamaan toisiaan tarpeen tullen. Sovittelun päätyttyä on erityisen tärkeää keskustella parin kanssa sovittelun tapahtumista ja erityisesti omista tunteistaan sovittelun aikana, jotta mikään ei jää vaivaamaan. Parille tulee antaa myös palautetta parityöskentelyn sujuvuudesta.

- keskustelkaa ja sopikaa etukäteen yhteisistä toimintatavoista ja käytännöistä sovittelua koskien, sillä jokaisella on omat tapansa toimia ja viedä sovittelua eteenpäin
 - suunnitelkaa työnjako
 - ottakaa yhteyttä asianosaisiin (varmistetaan sovitteluhalukkuus, sovitaan tapaaminen)
 - varatkaa neuvotteluhuone
 - huolehtikaa työnjaosta tulkin ollessa mukana sovittelussa
 - keskustelkaa soviteltavan asian tyypistä sekä henkilöistä, jotka osallistuvat sovitteluun
 - pohtikaa mahdollisia vaikeuksia sovittelun kulussa ja niiden ratkaisumalleja
 - pohtikaa omia tunteitanne ja ajatuksianne soviteltavaa asiaa sekä asianosaisia kohtaan
 - tukekaa toisianne sovittelutilanteessa
 - suorittakaa lopuksi sovittelun purku
 - käykää asiat vielä sovittelun ohjaajan kanssa
-

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

12 SOVITTELUN PUNAINEN LANKA

Sovitteluun valmistautuminen

- Tutustu ja valmistaudu kyseessä olevaan juttuun huolella.
- Ota mukaan tarvittava materiaali.
- Ole ajoissa paikalla.
- Keskustele sovittelun ohjaajien kanssa sinua mietityttävistä asioista.
- Varmista, että sinulla on riittävästi aikaa sovittelutapaamiseen.

Aloitukseen kuuluvat

- tervehtiminen ja esittelykierros
- sovitteluperiaatteiden kertaaminen (vapaaehtoisuus, puolueettomuus, luottamuksellisuus, maksuttomuus)
- sovittelun edut kyseisessä tapauksessa / tavoitteet

Ole ystävällinen ja rento sillä se vaikuttaa myös muihin paikalla oleviin ihmisiin ja laukee mahdollista jännitystä. Puhu kuuluvasti ja selkeästi.

Sovittelun kulku

- ole puolueeton / ole tasapuolisesti molempien puolilla
- tue sovittelijapariasi
- anna kaikille mahdollisuus puheenvuoroon ja tunteiden ilmaisuun (kiireettömyys)
- tee yhteenvetoja puhutuista asioista
- esitä kysymyksiä asian selventämiseksi
- pysy rauhallisena riitaisassakin tilanteessa
- ole valmis johtamaan keskustelua tarvittaessa
- huolehdi siitä, että et itse puhu liikaa

Lopetus

- kirjaa sopimus ja hyväksyt se asianosaisilla
 - lue sopimus ääneen kaikille (näin huomaat virheet parhaiten)
 - hanki allekirjoitukset ja kopiot
 - kerro miten asia etenee jatkossa
 - asian mennessä seurantaan, pyydä asianomistajaa ilmoittamaan kaikista saaduista ja saamattomista maksuista sovittelutoimistoon, jotta seuranta toteutuu sujuvammin
 - kiitä ja hyvästele
-

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

13 HANKALAN IHMISEN KOHTAAMINEN

Näin tunnistat ”hankalat” ihmistyyppit

Tankki: Tarkoitus pyhittää keinot -tyyppi

Sala-ampuja: Selkään puukottaja, nolaaja

Räjähtäjä: Voimakkaat tunnepurkaukset

Besserwisser: Kaikkietävä, ei kuuntele

Leveilijä: ”Kaikkien alojen asiantuntija”

Mielistelijä: Pitämättömien lupausten mestari

Päätöksen panttaaja: Ei osaa päättää

Simpukka: Ei sanallista, eikä sanatonta palautetta

Pessimisti: Saattaa toiset epätoivoon

Valittaja: Ainainen valittaja (kaikista asioista)

Jotkut näistä tavoista ilmentävät **puolustusreaktiota**, joka on tavallista rikos- ja riita-asioita käsiteltäessä. Muista olla itse rauhallinen ja tarkkaile omaa suhtautumistasi sekä käytöstäsi. Ihmistyyppien tunnistaminen auttaa varautumaan tietynlaisiin reaktioihin sovittelun aikana ja kiertämään konfliktit.

Sovittelijoilta odotetaan tiettyä käyttäytymistä sovittelutilanteessa. Sovittelijoille puolestaan on kehittynyt oma mielikuva jutun asianosaisista. Tulee kuitenkin muistaa, että sovittelussa kaikkien osapuolten tulee olla tasa-arvoisessa asemassa, joten ennakkokäsitysten ei saa antaa vaikuttaa liikaa sovitteluun.

Henkinen väkivalta

Hankalinta vuorovaikutusta on henkinen väkivalta, jolla voi olla erilaisia ilmenemismuotoja kuten:

- mustamaalaaminen
- nonverbaalinen viestintä
- eristäminen
- mielenterveyden kyseenalaistaminen
- sukupuolinen häirintä

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

14 NUORTEN SOVITTELUN PÄÄKOHDAT

Nuorten sovittelu poikkeaa hieman aikuisten kesken käydystä sovittelusta. Sovittelijan tulee kiinnittää erityisesti huomiota omaan puheeseensa ja kertoa tarvittavat asiat siten, että nuori ymmärtää asian merkityksen ja seuraukset. Nuoria tulee aktivoida keskusteluun ja alaikäisen mukana olevia huoltajia puolestaan hillitä. Tulee ottaa huomioon, että vanhemmat eivät saa vastata nuorten puolesta tälle esitettyihin kysymyksiin.

- Pyri saamaan kontakti nuoreen ennen varsinaisen sovittelun alkua.
 - Kiitä paikalle saapumisesta.
 - Kerro sovittelusta ja sen merkityksestä huolellisesti.
 - Kerro teko ja sen seuraukset.
 - Kerro ”jutun” siirtymisestä eri viranomaisille.
 - Kerro sovittelun hyöty.
 - Muista avata vaikeat käsitteet siten, että nuori tietää mistä keskustellaan (esim. asianomistaja, virallisen syytteen alainen rikos ym.)
 - Pyydä nuorta vastaamaan esitettyihin kysymyksiin, älä vanhemman (ensin nuoret, huoltajalle oma vuoro)
 - Tarvittaessa pyydä huoltajia poistumaan hetkeksi sovittelutilanteesta.
 - Kerro työkorvauksen mahdollisuudesta, mikäli tapaukseen sopii.
 - Kiitä nuorta asiallisesta käytöksestä ja kommunikoinnista.
-

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

15 VASTUUN ASKELEET NUORILLE

Nuorten sovitteluissa tulee aktivoida nuorta keskustelemaan ja pohtimaan tapahtunutta. Omien tekojen myöntäminen ja niistä vastaaminen ovat tärkeitä, mutta vaikeita tilanteita nuorelle. Nuorten sovitteluita voidaan käydä läpi seuraavien kysymysten avulla.

Myöntäminen:

Väärän teon myöntäminen vaatii aina rohkeutta ja rohkaisua. Jos myöntäminen on vaikeaa, auta nuorta huomaamaan myöntämisen hyvät puolet: **helpottunut olo ja vastuun otto**. Anna arvoa teon myöntämiselle.

- Mitä pelkää myöntämisestä seuraavan?
- Mitä hyvää myöntämisestä seuraa?

Ymmärtäminen:

Pyydä nuorta miettimään tehdyn vääryyden seurauksia kaikkien asianosaisten kannalta. Jos vastaaminen on vaikeaa, pyydä nuorta ottamaan selvää.

- Miltä "Jannesta" mahtaa tuntua tämä asia?
- Mitä tämä teko on mahdollisesti aiheuttanut "Jannelle"?
- Mitä luulet, että miltä vanhemmistasi tuntuu?
- Miltä tämä asia sinusta tuntuu?

Anteeksipyyntö:

Anteeksipyyntö on hyvin tärkeä sekä vaikea vaihe. Vilpitön ja hyväksytty anteeksipyyntö usein helpottaa kaikkia osapuolia ja auttaa sovinnon tekemisessä.

Nuoren kanssa voidaan keskustella anteeksipyyntöä seuraavien kysymysten avulla:

- Kenelle anteeksipyyntö tulee esittää?
- Miten anteeksipyyntö tulee esittää?
- Miksi anteeksi pyytäminen on tärkeää?

Sovittaminen:

Kaikkien osapuolten tyytyväisyyden takaamiseksi sekä asian loppuun saattamisen vuoksi tulee aiheutettua vääryyttä sovittaa jotenkin. Asianomistaja määrittelee korvauksen, jolla epäilty osapuoli voi tapahtuneen hänelle kohtuullisesti korvata.

- Minkälainen merkitys tekojen sovittamisella on toiselle osapuolelle?
- Minkälainen on hyvä sopimus?
- Minkälainen korvaus vastaa teosta aiheutunutta haittaa?

Sopimus:

Sopimuksella ja allekirjoituksilla sitoudutaan korvaamaan aiheutettu vääryys. Asian pitäisi näin ollen olla kaikkia osapuolia tyydyttävä ja kaikkien hyväksymä. Asian käsittely loppuu.

Vastuuntunto:

Tämänlaiset tilanteet opettavat nuorille anteeksipyyntämisen taitoa, syy-seuraussuhteita sekä elämänhallinnallisia taitoja.

- Mitä tästä sovittelusta opit?

Lähde: Ahola, T. & Hirvihuhta, H. 2002. Vääryydestä vastuuseen – Miten ohjata lapset ja nuoret ottamaan vastuu teoistaan?. Opetushallitus.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

16 SOVITTELU MOTIVOIVAN HAASTATTELUN MENETELMIN

Avoimet kysymykset: antavat paljon informaatiota ja mahdollistavat pohdiskelua. Ne edistävät motivoitumista keskusteluun. Avoimia kysymyksiä ei tule esittää kolmea enempää peräkkäin. Avointen kysymysten välillä tulee olla **kuuntelua, yhteenvetoja, faktatiedon antamista tai rohkaisua ja vahvistusta**.

Avoin kysymys alkaa **M**- tai **K**-alkuisella kysymyssanalla kuten:

- Mitä
- Mikä
- Miten
- Missä
- Milloin
- Miksi (Kohdista kysymys mieluummin asiaan kuin ihmiseen)
- Kuka
- Kenen kanssa
- Kuinka

Esimerkkejä avoimista kysymyksistä:

- Mistä haluaisit puhua/kertoa/aloittaa?
- Mitä tapahtui / Kuinka kaikki tapahtui?
- Mikä Sinua harmittaa tapahtuneessa?
- Miten tämä vaikuttaa tällä hetkellä elämääsi?
- Mitä toivoisit asialle tehtävän?
- Kuka voisi auttaa sinua tässä asiassa?
- Miten toivoisit tämän sovittelun päättyvän?
- Miltä sinusta tuntui / tuntuu nyt?

Suljetut kysymykset: tuottavat helposti lyhyitä yksisanaisia vastauksia esim. kyllä, ei, joo yms. Niitä voidaan käyttää, kun halutaan tarkentaa joitakin keskustelun asioita, mutta ne eivät edistä motivoitumista yhtä hyvin.

Suljetut kysymykset alkavat **-ko, -kö** -päätteisellä **verbillä** kuten:

- Käytätkö
- Oletko
- Haluatko
- Menetkö
- Aiotko
- Teetkö
- Voisitko

Lähde: Koski-Jännes, A. 2008. Motivoivan haastattelun periaatteet ja menetelmät. Teoksessa Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. (toim.) Kohti muutosta - Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki. Tammi, 41–64.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

17 TUNTEET JA NIIDEN ILMAISU

Sovittelutilanne mahdollistaa tunteiden purkamista asianosaisten välillä. Usein asiakkailla on hyvin voimakkaita tunteita käsiteltävää asiaa ja toista osapuolta kohtaan. Kireä ilmapiiri havaitaan nopeasti ja se saattaa vaikuttaa sovittelutilanteessa myös sovittelijoihin.

Tunteet ovat opittuja tapoja suhtautua ja reagoida erilaisiin tapahtumiin. Tunteet ovat osa ihmistä, eikä niitä sen vuoksi kannata vähätellä tai yrittää poistaa. Padotut ja vaikeasti hallittavissa sekä käsiteltävissä olevat tunteet saattavat haitata elämää ja jarruttaa niiden selvittämistä. Sovittelijoiden onkin erittäin tärkeää saada asianosaisten tunteet esille ja keskustella niistä osapuolten kesken.

Kysymyksiä asianosaisten tunteiden tarkastelemiseen:

- Mitä tunteita teko sinussa herätti?
- Miltä sinusta nyt tuntuu / Miten nyt kuvailisit tunteitasi?
- Miten nämä tunteet ovat vaikuttaneet elämääsi tapahtuman / teon jälkeen?
- Miten olet käsitellyt tunteitasi?
- Oletko puhunut muille tunteistasi?
- Miten tunteesi ovat muuttuneet asian käsittelyn aikana?
- Miltä sinusta tuntuu kohdata epäilty / asianomainen?
- Mitä toivoisit tuntevasi sovittelun jälkeen?

Jokaisella sovittelijalla on oma tyylinsä käsitellä tunteita sovittelutilanteessa. Tunteita käsiteltäessä tulee kuitenkin muistaa, että niiden tulee olennaisesti liittyä sovittelutilanteeseen ja sovittelijoiden tulee hallita tilannetta siten, ettei se riistäydy käsistä ja mene liian asiattomaksi.

Sovittelija voi käsitellä asianosaisissa huomaamiaan tunnetiloja puhumalla niistä avoimesti toista kunnioittaen sekä kertomalla sovittelun aikana tekemistään havainnoista:

- Minua huolestuttaa...pelottaa...suututtaa...
- Näytät vihaiselta...
- Kuulostat pettyneeltä...
- Vaikutat epäilevältä...
- Olet pelokkaan oloinen...

Sovittelijan tulee käydä läpi työparinsa tai sovittelun ohjaajien kanssa sovittelun herättämiä tunteita.

Lähteet:

Huhtinen, P. 2005. Neuvottelijan vuorovaikutustaidot. Tampere. Monivire.

Saaristo, T. 2005. Taikasanat – eli miksi antaisin anteeksi. Nurmijärvi. Kirjakas Ky.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

18 SANATON VIESTINTÄ JA KEHON KIELI

Ihmiset käyttävät sanatonta viestintää sekä tietoisesti että tietämättään. Sanatonta viestintää voidaan lukea ihmisen eleistä, ilmeistä, ruumiin asennoista, äänen sävyistä, liikkeistä sekä tilankäytöstä. Kehon kieli viestii ajatuksistamme ja tunnetiloistamme, joita usein yritämme peitellä, erityisesti vaikeissa ja epämiellyttävissä tilanteissa. Jopa 55 % viestinnästä on sanatonta viestintää.

Sovittelutilanteeseen tultaessa asianosaiset ovat usein hyvin varautuneita, jännittyneitä ja saattavat kokea tilanteen epämiellyttäväksi tai uhkaavaksi. Tämän on havaittavissa heidän kehon kielestään esim. rauhattomuutena ja välttelevyytenä. Sovittelutilanteissa yleisesti vallalla ovat negatiiviset viestit, mutta sanattoman viestinnän muutoksia negatiivisesta kohti positiivista kannattaa tarkkailla. Havainnot kannatta tuoda myös esille keskustelussa. Positiiviset viestit antavat merkkejä sovittelun onnistumisesta sekä asianosaisten helpotuksesta asian käsittelyä tai tilannetta kohtaan.

Negatiivisia viestejä

- poispäin kääntynyt istuma-asento = ei kiinnosta!
- harhaileva ja pälyilevä katse = epärehellisyys
- rauhattomuus ja levottomuus = pitää päästä pois tilanteesta / Tämä on kuultu aiemminkin...
- veltto asento = väsyttää / en jaksaa / en osaa
- epämieluisuutta osoittavat ilmeet = tyhmä juttu / typerä puhuja
- samanaikainen puuhastelu jonkin muun asian / esineen parissa = asia on vaikea / olo on vaivautunut / asia ei ole tärkeä

Positiivisia viestejä

- katsekontakti, kasvojen kääntäminen kohti puhujaa
- kuunteluun keskittyminen
- ryhdikäs ja levollinen asento
- pieni kumartuminen kohti toista, kun tällä on kiinnostavaa sanottavaa
- aktiivinen ilme ja olemus
- hymy
- eläytyminen keskusteluun

Sovittelijan sanaton viestintä

Sovittelutilanteissa käsitellään usein vaikeita asioita jotka saattavat vaikuttaa myös sovittelijaan. Sovittelijan tulee olla puolueeton kaikkia sovitteluun osallistuvia osapuolia kohtaan. Näin ollen omia sanattomia reaktioita käsiteltävää asiaa ja henkilöitä kohtaan tulee tarkkailla koko ajan. Sovittelija voi positiivisilla viesteillään ja rauhallisella puheellaan luoda sovinnollisen ja rauhaisan ilmapiirin sovittelulle. Negatiivista sanatonta viestintää sovittelijan tulee välttää kaikin tavoin.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

19 DIALOGISUUS

Sovittelutilanteen yhtenä tärkeimmistä tarkoituksista on luoda rikoksen tai riita-asian asianosaisille mahdollisuus dialogiseen keskusteluun. Sovittelijat ovat läsnä dialogisuuden synnyttäjinä ja ylläpitäjinä. Dialogisen keskustelun ideana on nähdä kohdattava ihminen yhtä tiedostavana ja ainutlaatuisena ihmisolentona kuin itsensä tämän teoista riippumatta. Dialogisessa keskustelussa tärkeää on kuuntelu, mitä toinen haluaa sanoa. Sovittelutilanteessa asianosaisilla on eri näkökulmia tapahtuneesta. Dialogisen keskustelun kautta näiden näkökulmien törmäyksistä saattaa syntyä uusia oivalluksia sekä uudenlaisia ratkaisuja asialle.

Dialogisuutta ei synny:

- suljetuilla kysymyksillä
- kyseenalaistamattomilla tulkinnoilla toisen puheesta
- välinpitämättömyydellä asiaa/puhujaa kohtaan
- tietämällä ("kyllä minä tiedän ...")
- syyttelyllä
- puhujan keskeyttämisellä

Sovittelijan keinoja dialogisuuden mahdollistamiseksi:

- turvallisen ja kiireettömän ilmapiirin luominen
- avoimet kysymykset
- aktiivinen kuuntelu
- vuorottelu
- vaihtoehtojen tarjoaminen
- luottamus ihmisiin

Dialogisuuden syntymisen edellytyksenä on se, että kaikkien osapuolten sanat ovat yhtä merkittäviä sovittelussa.

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

20 SOVITTELUTILANTEEN JUMIUTUESSA

Sovittelussa saattaa silloin tällöin tulla vastaan tilanteita, joista yksinkertaisesti ei päästä etenemään mihinkään suuntaan. Esimerkiksi epäilty kiistää syyllisyytensä asiaan tai korvauksesta ei päästä yhteisymmärrykseen. Tällaisissa tilanteissa parasta on ottaa **aikalisä**.

Sovittelijat voivat pohtia asianosaisten kanssa seuraavia vaihtoehtoja:

- Miten tästä jatketaan?
- Annetaanko tilanteen rauhoittua ja järjestetään uusi sovittelutapaaminen?
- Pidetäänkö kahvitauko/tupakkatauko?
- Järjestetäänkö erilliskeskustelut sovittelijoiden kanssa?
- Keskeytetäänkö sovittelu?

Jos sovittelua päätetään jatkaa...

- kerrataan yhteinen tavoite
- kerrataan tapahtumat ja sovittelussa läpikäydyt asiat
- myönteinen palaute sovittelun osapuolille kannustaa jatkamaan

Peilaaminen on hyvä menetelmä saada ihmiset näkemään käsiteltävästä asiasta muutakin kuin oman kantansa. Jännitteisessä tilanteessa ei useinkaan pystytä ajattelemaan asiaa kokonaisuutena, vaan nähdään ja halutaan pitää tiukasti kiinni omista asiaan liittyvistä kokemuksista. Peilaamisen tavoitteena on löytää edes jokin yhteinen kosketuspinta asianosaisten välille. Se voi olla esimerkiksi jokin tunne, johon molemmat voivat samaistua (pelko, häpeä, paha olo tai halu sopia, vaikka näkemykset tapahtumista eroavat, tms.).

Sovittelija auttaa sovittelun osapuolia näkemään asiat toistensa kannalta esittämällä olettamuksia sekä kysymyksiä asianosaisia koskevista tunteista tapahtuneesta rikoksesta/riita-asiasta.

Esimerkki:

- Sinusta Riitta varmasti tuntui pahalta ja nololta kohdata Martti päivittäin samalla kadulla? Kertoisitko tunteistasi?
 - Sinä Martti pelkäsit todella kovin ulos menemistä...rajoittiko tämä tapahtuma normaalia elämääsi? Kertoisitko siitä?
 - Teistä molemmista tuntui pahalta kohdata toisenne, eikö vain?
-

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTO

Antinkatu 16 B 2. krs

28100 PORI

21 SOPIMUKSEN LAATIMINEN

Sopimusta kirjattaessa tulee olla erittäin tarkkana nimien, päivämäärien sekä mahdollisten tilinumeroiden ja summien kanssa. Sopimusta voi luonnostella jo ennen sovittelun alkua. Kirjaustilanteessa tulee tarkistaa, että sopimukseen kirjataan kaikki sovittelussa ilmi tulleet tärkeät seikat, mutta ei mitään ylimääräistä. Sopimus tulee laatia siten, että se on kaikkien osapuolten kannalta kohtuullinen ja riittävän selkeä.

Sopimuksen perusrunko:

- sovittelun osapuolet sekä muut läsnäolijat (nimet ja asema sovittelussa)
- sovittelijoiden nimet
- sopimuksen kohde (sopimusta vastaava esitutkintapöytäkirjan numero, rikos, tapahtuma-aika ja -paikka)
- asian käsittely (lyhyesti asian selvittelyä ja sovittelussa käsiteltyjä asioita, mahdolliset anteeksipyyntö ja -annot)
- sopimuksen sisältö (korvaukseen liittyvät asiat, tiedot ja summat, korvaus- ja rangaistusvaatimuksesta luopuminen, seuranta)
- paikka ja aika
- allekirjoitukset

Tarkista sopimus vielä lopuksi lukemalla se ääneen ja pyydä myös sovittelun asianosaisia lukemaan sopimus läpi.

SOPIMUS (yleismalli)

Asianomistaja: Suvi Suomalainen

Epäilty: Milla Porilainen

Sovittelussa läsnä: Suvi Suomalaisen äiti Erja Suomalainen

Sovittelijat: A ja B

Sopimuksen kohde: Satakunnan poliisilaitoksen Porin pääpoliisiaseman rikosilmoitus nro, pahoinpitely ja varkaus Porissa 14.7.2009

Asian käsittely: Sovittelussa käytiin läpi molemmat rikosilmoituksessa olevat tapahtumat. Keskustelussa puhuttiin tekojen vakavuudesta ja niiden seurauksista/ vaikutuksista osapuoliin jne....Lisäksi puhuttiin ...

Sopimus: Milla Porilainen pyysi sovittelutilaisuudessa anteeksi. Suvi Suominen hyväksyi anteeksipyynnön. Asianosaiset sopivat myös, että vastaava käytös ei tule enää toistumaan ja että

Lisäksi sovittiin, että Milla korvaa Suville yhteensä ?? euroa 15.9.2009 mennessä tilille (TILINUMERO..). Korvaussumma muodostuu puhelimen korjauksesta aiheutuneista kuluista ?€ ja lääkärikuluista ?€ sekä kivusta ja särystä ?€

Kokonaiskorvauksen saatuaan asianomistaja sekä hänen huoltajansa luopuvat kaikista korvaus- ka rangaistusvaatimuksista tässä asiassa. Asianosaiset ovat tietoisia siitä, että pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos ja että syyttäjä päättää asian jatkosta.

Tätä sopimusta on laadittu kolme samansisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle ja yksi Satakunnan sovittelutoimistolle. Sovittelun ohjaaja(p. 044-701 xxxx) seuraa sopimuksen täyttymistä sekä lähettää sopimuksesta kopion Satakunnan poliisilaitoksen Porin pääpoliisiasemalle.

Porissa pvm

Suvi Suomalainen

Erja Suomalainen

Milla Porilainen

Sopimuksen vahvistaa:

Sovittelija A

Sovittelija B

SOPIMUS (työkorvaussopimus)

Asianomistaja: Porin kaupunki /edustajana teknisen palvelukeskuksen esimies Toivo Tekninen

Epäilty: Ville Vikkelä

Sovittelussa läsnä : Ville Vikkelän isä Matti Vikkelä

Sovittelijat: A ja B

Sopimuksen kohde: Porin kaupungin tekemä sovittelualoite, koskien päiväkodin ikkunoiden rikkomista 31.5.2009 Porissa.

Asian käsittely: Porin kaupungin teknisen palvelukeskuksen esimies on ollut yhteydessä Satakunnan sovittelutoimistoon... Ikkunoiden rikkojaksi on ilmoittautunut alaikäinen Ville Vikkelä. Ville on ilmoittanut haluavansa jollakin tavalla korvata aiheuttamansa vahingon ja hänen huoltajansa on myös hyväksynyt asian.

Porin kaupungin omistamasta päiväkodista on rikottu kaksi ikkunaa. Korjaamisesta on aiheutunut 350 euron kulut. Tämä on myös asianomistajan vaatimus

Sopimus: Sovittelutilaisuudessa sovittiin, että Ville Vikkelä korvaa työkorvauksena aiheuttamansa vahingon. Korvattava summa on yhteensä 350 euroa. Tuntipalkaksi määriteltiin 8, 75 euroa, joten Ville Vikkelä tekee työtä yhteensä 40 tuntia. Työkorvaus toteutetaan ajalla 1.7–5.7.2009. Työ suoritetaan yhtäjaksoisesti viikon aikana, kahdeksan tuntia kerrallaan, työajan ollessa 7-16. Työtehtävät ovat luonteeltaan päiväkodin piha-alueen siivousta ja ympäröivän aidan maalaamista.

Mikäli työkorvaus jostakin syystä keskeytyy (esim. Ville Vikkelän sairausloman vuoksi), voidaan sen suorittamisen ajankohtaa muuttaa Ville Vikkelän ja Toivo Teknisen yhteisestä sopimuksesta. Ville Vikkelän kuuluu Satakunnan sovittelutoimiston vakuutuksen piiriin suorittaessaan työkorvausta. Sopimuksen liitteenä on kopio vakuutuskirjasta.

Työkorvauksen tultua suoritetuksi asianomistajalla ei ole muita vaatimuksia Ville Vikkelää kohtaan. Asianosaiset sitoutuvat allekirjoituksillaan siihen, ettei sopimuksen sisältö päädy ulkopuolisten tietoon. Asianosaiset ovat myös tietoisia siitä, että Satakunnan sovittelutoimistolla on asiassa ilmoitusvelvollisuus poliisille.

Tätä sopimusta on laadittu kolme samansisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle ja yksi Satakunnan sovittelutoimistolle. Sovittelun ohjaaja(p. 044–701 xxxx) seuraa sopimuksen täyttymistä.

Porissa pvm.

Toivo Tekninen

Ville Vikkelä

Matti Vikkelä

Sopimuksen vahvistaa:

Sovittelija A

Sovittelija B

Satakunnan sovittelutoimisto
Antinkatu 16 A, 2.krs.
28100 PORI

SOVITTELIJAN KULUKORVAUS

Tilausviite	T20-1617
Sovittelijan nimi	
Sosiaaliturvatunnus	
Osoite	_____
Puhelinnumero	
Pankkitilin numero	

Sovittelunumero _____

Sovittelukorvaus _____
(25 € + mahdollinen 12,50€)

Maksetaan yht. €
=====

Päiväys _____._____.20____

Allekirjoitus _____

Hyväksytty _____._____.20____

KP 1617
TILI 4450

Tähän kirjataan sovittelijoiden ja asianosaisten kaikki yhteydenotot päivämäärineen	
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus
/ 2010 ☐ kirje ☐ puhelu ☐ email ☐ tapaaminen ☐ muu,	Selostus

SOVITTELUTOIMISTON KIRJALLISUUSLUETTELO

Kirjan nimi	Tekijä
Dialogi – Avain innovatiivisuuteen	Jorma Heikkilä, Kristiina Heikkilä
Dialogi – Yhdessä ajattelemisen taito (TSL – taskumatti)	Ulla Puro, Janne Matikainen
Dialoginen verkostotyö	Jaakko Seikkula, Tom Erik Arnkil
Ehkäisy ja hoito – Laadukkaan päihde-työn kokonaisuus	STAKES
Hankalan ihmisen kohtaaminen	Katariina Perkka-Jortikka
Helposti särkyvää – Nuorten kasvun tukeminen	Kaarina Määttä
Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suosituksia	Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta
Ihmeitä tapahtuu – Alkoholiongelmien ratkaisukeskeinen hoito	Insoo Kim Berg, Scott D. Miller
Julkisuus ja salassapito moniammatillisessa työssä	Juhani Parkkari, Markku Soikkeli, Marjalissa Siira
Lainriikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa	Rikosseuraamusviraston julkaisu
Lapset ja nuoret väkivallan uhreina	Noora Ellonen, Janne Kivivuori ja Juha Kääriäinen
Lasta suojelemassa – Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä	Johanna Hurtig
Lastensuojelu ja laki	Sami Mahkonen
Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas	Sirpa Taskinen
Lupa särkyä – Kriisistä elämään	Eija Palosaari
Lähisuhdeväkivalta sovittelussa – Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi	Aune Flinck, Juhani Iivari
Myötäelämisen taito – Johdatus väkivallattomaan vuorovaikutukseen	Marshall B. Rosenberg
Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta	Marie Rautava, Sirkka Perttu
Narratiivisen terapian peruskysymyksiä	Shona Russell, Maggie Carey
Neuvottelijan vuorovaikutustaidot	Pirkko Huhtinen
Nuoren oikeudet	Marjukka Litmala, Mirva Lohiniva-Kerkelä
Nuorisorikollisuus – Määrä, syyt ja kontrolli	Päivi Honkatukia, Janne Kivivuori
Nuorten lakikirja - Rikoksesta rangaistukseen	Thomas Elfgren, Ritva Juntunen, Kati Norppa
Näkökulman vaihtamisen taito	Antti S. Mattila
Näkökulmia neuvotteluihin ja palaveriin	Pirkko Huhtinen
Oikeudenkäynnin perusteet - oikeudenkäynti I	Antti Jokela
Osattomuudesta rangaistavaksi	Juhani Iivari
Pahuuden anatomia	Hannu Lauerma
Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: auttamisen käytäntöjä	Heini Kainulainen et al.
Poliisin oikeudet ja velvollisuudet rikossovittelussa	Niina Pekkala
Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta	Sanna-Mari Humpi
Rikoksella loukattu – Rikoksen uhrin käsikirja	Petra Kjällman
Rikoksettomaan elämänhallintaan	Oikeusministeriö
Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas	STAKES
Rikos- ja riita-asioiden sovittelun valtakunnallinen organisointi	Juhani Iivari/Sosiaali- ja terveysministeriö
Rikos ja sovittelu – Valikoituminen, mer-	Ida Mielityinen

kitys ja uusintarikollisuus	
Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi	Jussi Tapani, Matti Tolvanen
Rikosprosessi	Antti Jokela
Rikosten ja riitojen vaihtoehtosovittelu refleksiivisen oikeuden konseptiossa	Juhani Iivari
Sopimukset oikeudenkäynnin varalta	Risto Koulu
Sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet	Sosiaali- ja terveysministeriö
Sovitaan pois	Anatol Pikas
Sovittu juttu – Sopuhinta	Anne Aaltonen
Suomalaisten kokema väkivalta 1980 - 2006	Reino Sirén, Janne Kivivuori, Juha Kääriäinen, Mikko Aaltonen
Suomen laki – Rikosoikeus 2008	Anne Vilppula
Taikasanat – eli miksi antaisin anteeksi	Tuulikki Saaristo
Työnohjaus – Toiminnan laadullinen varmistaja	Marita Paunonen-Ilmonen
Työnohjaus sosiaalityössä	Synnöve Karvinen-Niinikoski, Ulla-Maija Rantalaiho, Jari Salonen
Työpaikan pelisäännöt ja kuinka ne tehdään	Ben Furman, Tapani Ahola, Harri Hirvihuhta
Unelma paremmasta parisuhteesta	Sinikka Kumpula, Vuokko Malinen
Uusi lastensuojelulaki	Tapio Rätty
Vahingonkorvauslaki – Käytännön kommentaari	Ari Saarilehto
Vääryydestä vastuuseen – Miten ohjata lapset ja nuoret ottamaan vastuu teoistaan?	Tapani Ahola, Harri Hirvihuhta
Yleistä muttei yksityistä- Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen	Sanna Kaitue, Tanja Noponen ja Anne Slåen
Luentomateriaalia	Tekijä
Kenelle lyönnit kuuluvat	Sosiaali- ja terveysministeriö
Puhutaan väkivallasta parisuhteessa	Lyhytterapia-instituutti Oy
Videomateriaalia	Tekijä
Ilman harkintaa (Nuorten lakikirja – rikoksesta rangaisukseen)	Vantaan lähiönäyttämö
Nuoret sovittelussa – Nuori elämä voi olla pienellä pilattu; anna hänelle mahdollisuus	Suomen Sovittelun Tuki r.y. ja Turun Seudun Sovittelijat r.y.
Sovittelun peruskurssi - Mitä sovittelu on ja miten sovitteluprosessi etenee	Suomen Sovittelun Tuki r.y. ja Turun Seudun Sovittelijat r.y.
Sovitellaanko	Oulun Seudun Setlementti r.y

Haastehakemus

LIITE 6

XXXXXX KÄRÄJÄOIKEUDELLE

ASIA

Haastehakemusperustuvaa saatavaa koskevassa asiassa

KANTAJA

Matti Meikäläinen (000000-0000), Tampere
Koulukatu 11, 33000 Tampere
Puh. (03) 345

VASTAAJA

Jaska Jokunen (000000-0000), Tampere
Satamakatu 40, 33000 Tampere

TUOMIOISTUIN

Tampereen käräjäoikeus on toimivaltainen käsittelemää asian, koska vastaajan kotipaikka on Tampere

VAATIMUKSET

Pyydän, että vastaaja on velvoitettava suorittamaan kantajalle:

1. erääntynyt saatavani xxxxxx euroa sovittelusopimukseen perustuen laillisine viivästyskorkeineen x.x.200x lukien
2. perintäkirjeiden laatimiskuluja xxxxx euroa laillisine viivästyskorkeineen haasteen tiedoksiantopäivästä lukien sekä ym.
3. korvaamaan kantajan tähänastiset oikeudenkäyntikulut laillisine viivästyskorkeineen kuukauden kuluttua käräjäoikeuden tuomitsemispäivästä lukien. Kantajan tähänastiset oikeudenkäyntikulut.....

PERUSTELUT

Olemme tehneet sovittelusopimuksen
Maksusuunnitelma on rauennut velallisen sopimusrikkomuksen vuoksi.Sopimus hakemuksen liitteenä.

Kantajan käsityksen mukaan saatavat ovat riidattomia.

PÄIVÄYS

